

De ruimte tussen wal en schip

Een jurisprudentieonderzoek naar de rol van kinderrechten op het snijvlak
van kinderontvoering en immigratie

Masterscriptie Jeugdrecht

Naam: Douwe Jan Vellinga

Studentnummer: 4844483

Begeleider: Dr. M.A.K. Klaassen

Woordenaantal: 19232

Inhoudsopgave

.....	1
1. Inleiding.....	3
1.1. Aanleiding van het onderzoek.....	3
1.2. Probleemstelling.....	5
1.3. Onderzoeksmethode	6
2. Het Haags Kinderontvoeringsverdrag	6
2.1. De weg naar het Haags Kinderontvoeringsverdrag	7
2.2. De inhoud van het Haags Kinderontvoeringsverdrag	10
2.2.1. De doelen en aard van het Verdrag	10
2.2.2. Het teruggeleidingsmechanisme – een onmiddellijke terugkeer	11
2.3. Uitzonderingsgronden voor een onmiddellijke teruggeleiding	18
3. Het HKOV in het huidig tijdsgewricht	20
3.1. Inleiding.....	20
3.2. Huiselijk geweld	21
3.3. De immigratierechtelijke dimensie.....	24
4. Kinderontvoering vanuit een kinderrechtenperspectief	30
4.1. Het belang van het kind.....	31
4.2. Het recht om gehoord te worden.....	34
4.3. Het recht op contact met beide ouders	36
4.4. Recht op bescherming tegen geweld.....	39
4.5. Contouren van een kinderrechtenkader	40
5. Jurisprudentieonderzoek.....	43
5.1. Methode.....	43
5.2. Het belang van het kind.....	44
5.3. Het recht om gehoord te worden.....	46
5.4. Het recht op contact met beide ouders en het recht op bescherming tegen geweld	49
6. Conclusie	56
Literatuurlijst.....	59
Jurisprudentie.....	66
BIJLAGE I.....	67

1. Inleiding

1.1. Aanleiding van het onderzoek

In 1980 zag het Verdrag inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen, beter bekend als het Haags Kinderontvoeringsverdrag (HKOV of het Verdrag) het licht. We spreken van kinderontvoering wanneer een kind door een persoon – meestal een ouder – over de internationale grenzen in strijd met het gezagsrecht van de andere ouder wordt meegenomen. Het Verdrag beoogt een snelle terugkeer van kinderen naar het land waar zij voor de ontvoering woonden te bewerkstelligen, zodat ten overstaan van de lokale autoriteiten de relevante gezags- en omgangsbeslissingen genomen kunnen worden.¹ Het HKOV is namelijk gebaseerd op de pijlers dat (i) de ontvoering van het kind strijdig is met diens belangen en (ii) een onmiddellijke teruggeleiding naar de gewone verblijfplaats wél in lijn met diens belangen is.²

Het Verdrag heeft tegenwoordig in een ander landschap te opereren dan men in 1980 voor ogen had. Ten tijde van het opstellen van het Verdrag werd bij kinderontvoering met name gedacht aan de situatie waarin een zelfzuchtige ouder zijn kind meenam naar een buitenland omdat het daar toepasselijke recht tot een gunstigere gezags- of omgangsbeslissing zou kunnen leiden.³ Dat beeld is inmiddels onjuist gebleken: kinderen worden niet langer alleen meegenomen door gefrustreerde ouders wiens gezag is beëindigd, maar veelal door hun moeders die in dagelijkse verzorging voorzien en terugkeren naar het land van herkomst.⁴ Dit heeft het uitgangspunt dat een onmiddellijke terugkeer immer het belang van het kind dient enigszins aan het wankelen gebracht. In academische kringen is dan ook de vraag aan de orde gesteld of de rigide toepassing van het Verdrag in dit scenario wel genoeg ruimte laat voor de individuele toepassing van kinderrechten.⁵

Met name de interpretatie van de uitzonderingsgrond onder artikel 13 lid 1 sub b HKOV is voorwerp van kritiek. Op grond van deze bepaling kan de terugkeer van het kind worden geweigerd, indien er een ernstig risico bestaat dat het kind dan zou worden blootgesteld

¹ Pérez-Vera 1981, p. 431.

² Pérez-Vera 1981, p. 430-432.

³ Pérez-Vera 1981, p. 429.

⁴ Lowe & Stephens 2023, par. 14.

⁵ Ruitenberg 2015, p. 8

aan een gevaar of anderszins in een ondraaglijke toestand zou komen te verkeren. In de praktijk blijkt echter dat deze weigeringsgrond zo strikt wordt gelezen, dat het in de ogen van verscheidene auteurs faalt om (met name) moeders op de vlucht voor geweld in de intieme sfeer te beschermen.⁶

Desondanks is het HKOV vandaag de dag nog steeds toonaangevend in kinderontvoeringszaken. Het aantal verzoeken per jaar, strekkende tot de terugkeer van een kind op grond van het Verdrag is wereldwijd sterk toegenomen: waar dit in 1999 nog 984 aanvragen bedroeg, is het anno 2022 gestegen tot 2349.⁷ De aanzienlijk stijging in het aantal aanvragen onder het HKOV kan moeilijk los worden gezien van een andere mondiale trend, namelijk de groeiende migratiestroom.⁸ Het aantal internationale migranten wereldwijd is de afgelopen 45 jaar toegenomen van een krappe 102 miljoen naar ruim 304 miljoen mensen.⁹ Daarvan was 36 miljoen nog een kind.¹⁰

Grensoverschrijdende verplaatsingen van ouders en hun kinderen hebben niet alleen geografische, maar ook juridische gevolgen. Afhankelijk van het relevante immigratierecht, wordt er al dan niet een bepaalde verblijfsstatus verkregen die tussen beide ouders en kinderen onderling kan verschillen. Op die wijze beïnvloedt het immigratierecht de verhoudingen binnen een gezin, in die zin dat bepaalde gezinsleden mogelijk over sterkere verblijfsrechten dan anderen beschikken. Die breuklijn wordt met name zichtbaar wanneer het gezin uiteenvalt. Zo kan zich de situatie voordoen waarin een ouder om werkgerelateerde redenen met de andere ouder en het kind naar een buitenland is verhuisd. Onder het immigratierecht van dit land heeft de ene ouder wel een zelfstandige verblijfsrecht, maar de andere ouder slechts een afgeleid verblijfsrecht. Een scheiding zou betekenen dat het afgeleide verblijfsrecht vervalst. Dit heeft verstrekende gevolgen; de onmogelijkheid om legaal te werken, een beperkte toegang tot rechtsbescherming en bovenal een risico op deportatie. Deze kwetsbaarheid van voornamelijk vrouwen die hun verblijfsstatus ontleen aan de hoedanigheid als echtgenoot is al geruime tijd punt van aandacht.¹¹ Aanzienlijk minder woorden zijn

⁶ Zie hoofdstuk 3.

⁷ Lowe & Stephens 2023, par. 22.

⁸ Onder migrant wordt volgens de definitie van de Verenigde Naties verstaan eenieder die een internationale grens is overgestoken en minimaal twaalf maanden aaneengesloten zijn gewone verblijfplaats in een ander land heeft gehad.

⁹ *IOM World Migration Report 2022*, p. 23; *UN International Migrant Stock 2024*, p. 2.

¹⁰ 'Child Migration – UNICEF Data', data.unicef.org, 12 januari 2026.

¹¹ Zie Raad van Europa 2011.

besteed aan de situatie als zodanig waarin de primair verzorgende moeder, omwille van statusproblemen, samen met het kind het land verlaat.¹²

Indien de ouder besluit om met het kind te vertrekken naar een ander verdragsland, doet zich een interessante juxtapositie voor. Enerzijds stuurt het HKOV in beginsel op herstel van de status quo voorafgaand aan de ontvoering, maar anderzijds is dat precies wat het immigratierecht tracht te voorkomen.¹³

1.2. Probleemstelling

De paradoxale verhouding tussen het Verdrag en het immigratierecht vormt het thema van deze scriptie. Florescu heeft recent als een van de eersten onderzoek gedaan naar de plaats van immigratieoverwegingen binnen het stelsel van het HKOV. Dit scriptieonderzoek zal daarop voortborduren, in die zin dat het tracht dat de rol van immigratieoverwegingen binnen de Nederlandse kinderontvoeringsrechtspraktijk te lokaliseren en in een kinderrechtelijke context – in de zin van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) – te analyseren.¹⁴ Daarbij spitst het zich toe op de rol van artikel 13 lid 1 sub b HKOV, nu de toepassing van deze bepaling in de literatuur in kwestie is getrokken.

De Nederlandse rechtspraak staat in het jurisprudentieonderzoek centraal. De toegevoegde waarde van deze binnenlandse invalshoek houdt verband met het feit dat eerdere jurisprudentieanalyses zijn gebaseerd op zaken die op INCADAT te vinden zijn. Dat geeft weliswaar een goed beeld van de internationale lijn in de toepassing van het HKOV, maar voor een groot deel van de kinderontvoeringszaken geldt dat zij niet op INCADAT worden gepubliceerd. Deze zaken blijven daardoor buiten het bereik van eerder onderzoek.

Tot op heden is het nog niet tot een evaluatie van de Nederlandse rechtspraak inzake aan immigratie-gerelateerde kinderontvoeringszaken gekomen. Aan dit onderzoek de schone taak om, met een specifieke focus op artikel 13 lid 1 sub b HKOV, een deel van die lacune op te vullen. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

¹² Florescu 2025, p. 31.

¹³ Florescu 2025, p. 18.

¹⁴ De inspiratie is deels ontleend aan de suggestie in Florescu 2025, p. 342.

In hoeverre worden binnen de Nederlandse rechtspraak de rechten van het kind, als bedoeld in het IVRK, inzake aan immigratie gerelateerde inkomende kinderontvoeringszaken onder de toepassing van artikel 13 lid 1 sub HKOV nageleefd?

De onderzoeksvraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

- I. Wat zijn het doel, de aard en de functie van het HKOV?
- II. Voor welke hedendaagse uitdagingen staat het HKOV en hoe komt dit tot uiting in kinderontvoeringszaken met immigratiecomponenten?
- III. Welke kinderrechten in de zin van het IVRK zijn relevant in kinderontvoeringszaken met immigratiecomponenten?
- IV. Hoe ziet een kinderrechtelijk toetsingskader voor kinderontvoeringszaken met immigratiecomponenten eruit?
- V. In hoeverre is de Nederlandse rechtspraak inzake aan immigratie gerelateerde kinderontvoeringszaken in lijn met de rechten van het kind onder het IVRK?

1.3. Onderzoeksmethode

Het eerste deel van de scriptie zal een klassiek-juridisch karakter hebben. De eerste vier deelvragen worden aan de hand van een analyse van literatuur, wetten, verdragen en jurisprudentie onderzocht. Voordat het juridisch kader van het IVRK in kinderontvoeringszaken wordt belicht, vangt het onderzoek aan met het in kaart brengen van het HKOV.

Ten aanzien van het de vijfde deelvraag zal ik een kwalitatief jurisprudentieonderzoek aanleggen. Nadat de relevante uitspraken in kaart zijn gebracht, wordt inhoudelijk beoordeeld in hoeverre de gevonden uitspraken in lijn zijn met de rechten van het kind en wat daar redengevend voor is geweest.¹⁵

2. Het Haags Kinderontvoeringsverdrag

Het HKOV is een gevestigde naam binnen zowel de Nederlandse als de internationale rechtsorde. Om een fundamentele begrip van het Verdrag te verkrijgen, is het nuttig om de drijvende krachten achter het ontstaan van het HKOV in kaart te brengen. Vervolgens wordt op de inhoud en het functioneren van het Verdrag ingezoomd.

¹⁵ Zie nader hoofdstuk 5.1.

2.1. De weg naar het Haags Kinderontvoeringsverdrag

Het HKOV is een product van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht. In 1976 klonken binnen die Conferentie de eerste geluiden over het opstellen van een Verdrag dat was toegespitst op internationale kinderontvoering door een van de ouders. De aanleiding hiervoor was dat kinderontvoering zich binnen de lidstaten in toenemende mate bleek voor te doen, als gevolg van een toename in het grensoverschrijdende personenverkeer en het stijgende aantal erkenningen van echtscheidingen op internationaal niveau.¹⁶ Vier jaar later werd tijdens de veertiende zitting van de Conferentie de tekst van het HKOV zoals wie die tegenwoordig nog steeds kennen, definitief vastgelegd.

In de periode voorafgaand aan het HKOV bestonden er zowel in Nederland als de andere lidstaten van de Conferentie betrekkelijk weinig juridisch structuren die kinderontvoeringen naar tevredenheid reguleerden. Nederland was (en is dat overigens formeel nog steeds) partij bij de notawisseling van Nederland en België, dat als doel had minderjarigen die zich aan het wettelijk gezag hadden onttrokken en zich op het grondgebied van de andere staat bevonden, weer terug te geleiden.¹⁷ De invloed van deze nota is echter niet verder gekomen dan het papier waar het op is gedrukt: sinds de inwerkingtreding 1913 is het nimmer in een kinderontvoeringszaak toegepast.¹⁸

Op internationaal niveau bestreek het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1961 (HKV 1961) – dat inmiddels is vervangen door de gelijknamige variant uit het jaar 1996, zie artikel 51 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996) – deels de materie der kinderontvoering,¹⁹ in die zin dat het verdragsstaten ertoe verplicht om kindbeschermingsmaatregelen van de autoriteiten van de verdragsstaat waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft, te erkennen. Binnen de Haagse Conferentie huisvestte zich in 1976 echter de overtuiging dat de klassieke internationaal privaatrechtelijke benadering van het HKV 1961 – het erkennen en tenuitvoerleggen van beslissingen van andere staten – onvoldoende was afgestemd op de specifieke omstandigheden waarmee een kinderontvoering gepaard gaat.²⁰

¹⁶ Ruitenberg 2015, p. 25.

¹⁷ KB 17 september 1913, Stb. 371, p. 1.

¹⁸ Ruitenberg 2015, p. 17.

¹⁹ *Trb.* 1968, 101,

²⁰ Pérez-Vera 1980, p. 173.

Dat zit als volgt. De verdragsopstellers dachten in ieder geval in de voorbereidende fase bij kinderontvoering aan het scenario van een vader die door een negatief uitgevallen gezag- of omgangsbeslissing zo gefrustreerd is geraakt dat hij zijn kind over de landsgrenzen meenam.²¹ Onder het HKV 1961 wordt die gezag- of omgangsbeslissing weliswaar erkend, maar geldt niet de verplichting tot de tenuitvoerlegging daarvan (artikel 7 HKV 1961).²² Bovendien stelt het HKV 1961 de gewone verblijfplaats van het kind voorop, wat voor de meenemende vader juist een incentief vormt om het kind uit het zicht van de autoriteiten te houden, in de hoop dat de gewone verblijfplaats mettertijd bij hem komt te liggen.²³ Tijd, en in het verlengde daarvan, vertraging, is dus aan de zijde van de meenemende ouder.²⁴

Indien het uiteindelijk tot een (tweede) gezagsprocedure is gekomen, dan is derhalve ook dikwijls bevoegd de rechter van het land waar het kind naartoe is meegenomen (artikel 2 HKV 1961). In een dergelijke procedure wordt gezocht naar een beslissing die aansluit op de belangen van het kind, waarbij aldus rekening wordt gehouden met diens worteling in de gewijzigde leefomgeving.²⁵ Voordat het HKOV het licht zag, werd geregeld het gezag – als zijnde in het beste belang van het kind – aan de meenemende vader toegekend.²⁶

Het juridische kader aan de vooravond van het HKOV werd op grond van het voorgaande als ontoereikend bestempeld. Het belang van het kind zou als juridische standaard te onbepaald zijn,²⁷ en het leidde dikwijls tot legalisatie van een illegale overbrenging.²⁸ In de aanloop naar het Verdrag bestond echter onenigheid over de koers die diende te worden ingeslagen;²⁹ enerzijds gingen er stemmen op die pleitten voor een stringente erkenningsregel van gezagsbeslissingen, anderzijds werd gedacht aan een integrale, *ex nunc* waardering van de belangen van het kind.³⁰ Tegen de eerste opvatting valt in te brengen dat het mogelijk sterk verouderde gezagsbeslissingen onverminderd honoreert,

²¹ Beaumont & McEleavy 1999, p. 9; Dyer 1978, p. 19-20.

²² Strikwerda 1997, p. 140.

²³ Schuz 2013, p. 7.

²⁴ Dyer 1978, p. 46.

²⁵ Dyer 1978, p. 23-24.

²⁶ Pérez-Vera 1980, p. 182-183.

²⁷ Dyer 1978, p. 35-36.

²⁸ Pérez-Vera 1981, p. 431.

²⁹ Florescu 2025, p. 99.

³⁰ Beaumont & McEleavy 1999, p. 19.

zonder dat er oog is voor het welzijn van het kind.³¹ Het nadeel van de tweede benadering kwam reeds aan de orde; het werkt oponthoud in de hand.

De uiteindelijke consensus bleek te liggen in een abstracte benadering van het belang van het kind, waarin afscheid werd genomen van traditionele internationaal privaatrechtelijke mechanismes.³² In plaats van op de gezagsrechtelijke merites van het geval in te gaan, wordt uitgegaan van de premisse dat het in ieder geval in strijd met de belangen van het kind is om door een ouder in strijd met de bestaande gezagsrechten grensoverschrijdend te worden verplaatst.³³ Die gedachte is de vader van een relatief eenvoudig mechanisme, namelijk dat het kind zo snel mogelijk terug zou moeten worden geleid naar de plaats waar hij zijn gewone verblijf had. Daarbij is een individuele beoordeling van het belang van het kind gecomprimeerd tot een aantal uitzonderingen op het uitgangspunt van een directe terugkeer.³⁴

De ondubbelzinnige aanpak van kinderontvoering in combinatie met een zeker politiek momentum,³⁵ maakte dat dit voorstel het skelet is gaan vormen van het uiteindelijke Verdrag.³⁶ Ondanks dat in de preambule van het Verdrag staat dat *'the interests of children are of paramount importance in matters relating to their custody'*, is het belang van het kind als zodanig in de ontwerptekst van het Verdrag niet genoemd.³⁷ Dat valt te verklaren in het licht van de constatering van Ruitenbergh dat het belang van het kind ondergeschikt was aan de bescherming van de gezags- en omgangsrechten van ouders. Volgens haar blijkt dit onder meer uit het feit dat in de voorbereiding van het Verdrag de omgang tussen ouder(s) en kind niet werd gezien als de verwezenlijking van het recht van het kind op contact met beide ouders, maar als een afgeleide van de ouderlijke gezagsrechten.³⁸

Op 25 oktober 1980 was de kogel door de kerk: na een vier jaar durend voortraject, werd het HKOV door de eerste staten ondertekend. Officieel ratificeerde Nederland het Verdrag

³¹ Beaumont & McEleavy 1999, p. 19.

³² Beaumont & McEleavy 1999, p. 21.

³³ Beaumont & McEleavy 1999, p. 21.

³⁴ Beaumont & McEleavy 1999, p. 22-23.

³⁵ Zo spreekt de titel van het Verdrag over 'child abduction' – ofwel kinderontvoering – terwijl die term in de verdragstekst niet terug is te vinden; daar worden meer genuanceerde termen als 'removal' of 'retention' gebruikt. Dat desondanks voor het woord kinderontvoering is gekozen, houdt verband met de bekendheid van die term bij het grote publiek en de media, aldus Pérez-Vera 1981, p. 441.

³⁶ Beaumont & McEleavy 1999, p. 21.

³⁷ Ruitenbergh 2015, p. 43.

³⁸ Ruitenbergh 2015, p. 43.

al in 1987,³⁹ maar pas op 12 juni 1990, toen de Uitvoeringswet het licht zag, kon het ook daadwerkelijk worden toegepast.⁴⁰ Al bij al is het HKOV de eerste in zijn soort geweest, daar waar het voor vele lidstaten een breuk vormde met de juridische traditie een kind niet eerder doen terug te keren nadat een inhoudelijk oordeel over de gezagsrechtelijke aspecten van het geval was geveld.⁴¹ De hiermee verband houdende bezwaren zijn in het licht van de eenvoud van het voorgestelde mechanisme in de vorm van een aantal uitzonderingsgronden met de mantel der liefde bedekt. Daarbij heeft het belang van het kind als toetssteen echter aanzienlijk terrein moeten opgeven. Inderdaad, het voorkomen van een kinderontvoering moet in beginsel in het belang van het kind worden geacht, maar deze veronderstelling is geboren uit de gedachte dat in de eerste plaats ouderlijke gezagsrechten gerespecteerd dienen te worden.⁴² Dientengevolge kan niet worden gezegd dat dit belang bij het opstellen van het Verdrag, anders dan – om met de woorden van Ruitenberg te spreken – *primus inter pares* een rol heeft gespeeld.⁴³

2.2. De inhoud van het Haags Kinderontvoeringsverdrag

Het HKOV was naar zijn aard aldus een vernieuwend document. In het verlengde van de voorgaande paragraaf, zullen hier de doeleinden en de inhoud van het Verdrag nader worden beschouwd. Daartoe is eerder succesvol een poging ondernomen: Pérez-Vera heeft vlak nadat de definitieve verdragstekst was aangenomen, in een *Explanatory Report* het gehele werk van een nauwgezette toelichting voorzien. In het vervolg van deze paragraaf zal veelvuldig op haar commentaren worden teruggevallen. Achtereenvolgens bespreek ik de onderliggende uitgangspunten, het teruggeleidingsmechanisme en artikel 13 lid 1 sub HKOV, waarbij zowel de internationale dogmatiek als de daarop gebaseerde nationale rechtspraak aan bod komen.

2.2.1. De doelen en aard van het Verdrag

Bekeken vanuit een juridisch-dogmatisch perspectief, heeft het Verdrag betrekking op de lacune van het internationale privaatrecht ten aanzien van de grensoverschrijdende tenuitvoerlegging van nationale gezag- en omgangsbeslissingen. Het internationaal privaatrechtelijk kader omvatte geen adequaat instrumentarium om te voorkomen dat

³⁹ *Trb.* 1987, 139.

⁴⁰ *Stb.* 1990, 202.

⁴¹ Beaumont & McEleavy 1999, p. 22.

⁴² Ruitenberg 2015, p. 43.

⁴³ Ruitenberg 2015, p. 44.

aan feitelijke handelingen in strijd met de oorspronkelijke gezagsverhoudingen in een andere staat juridische legitimatie werd verleend. Aldus kon een van oorsprong onrechtmatige situatie via rechterlijke tussenkomst worden gelegaliseerd, terwijl in geen van de betrokken rechtsstelsels beoogd werd die situatie te laten ontstaan.⁴⁴

De remedie die onder het HKOV tegen deze praktijk wordt geboden, is een zo spoedig mogelijk herstel van de *status quo* – dat wil zeggen, dat het kind terugkeert naar het land van herkomst zodat het bestaande gezagsrecht in ere kan worden hersteld.⁴⁵ In artikel 1 HKOV komen deze doeleinden van het Verdrag duidelijk naar voren. Centraal staat (i) een onmiddellijke terugkeer van kinderen die ongeoorloofd zijn overgebracht naar een andere lidstaat, en (ii) de eerbiediging van de gezags- en omgangsrechten.

Het HKOV houdt zich uitdrukkelijk niet bezig met substantieve gezagskwesties: de nadruk ligt op een *prompt return*. Het is vervolgens aan de gerechten in het land van de gewone verblijfplaats van het kind om daar een oordeel over te vellen.⁴⁶ Een bijwerking van deze nadruk op snelheid is dat van het belang van meegenomen kinderen is geabstraheerd:⁴⁷ het Verdrag steunt op de premisse dat kinderen in zijn algemeenheid niet gebaat zijn bij de gevolgen van een onrechtmatige overbrenging, en dat met een zo spoedig mogelijke re-integratie de schade tot een minimum wordt beperkt.⁴⁸ Het Verdrag zoekt een collectieve belangenbehartiging van meegenomen kinderen, dat is gelegen in de rechtszekerheid van een helder terugkeermechanisme.⁴⁹ Wel kent het Verdrag enige uitzonderingsgronden; deze worden hierna besproken.

2.2.2. Het teruggeleidingsmechanisme – een onmiddellijke terugkeer

Het terugkeermechanisme vormt het kloppend hart van het HKOV. Waar de litigatie inzake kinderontvoeringszaken voorheen verzandde in de langdradigheid van een internationale juridische procedure, biedt het Verdrag met een summier terugkeermechanisme een eigen instrument.⁵⁰ De kracht van het mechanisme is gelegen in de voortvarendheid waarmee het aan kinderontvoering tegemoet komt.⁵¹

⁴⁴ Pérez-Vera 1981, p. 429.

⁴⁵ Pérez-Vera 1981, p. 429.

⁴⁶ Pérez-Vera 1981, p. 430.

⁴⁷ Vivatvaraphol 2008, p. 3335.

⁴⁸ Pérez-Vera 1981, p. 432.

⁴⁹ Vivatvaraphol 2008, p. 3335.

⁵⁰ Beaumont & McEleavy 1999, p. 29.

⁵¹ Florescu 2025, p. 102.

Het teruggeleidingsmechanisme wordt zichtbaar uit de combinatie van de artikelen 3 en 12 HKOV.⁵² Artikel 3 HKOV definieert het begrip ongeoorloofde overbrenging en artikel 12 HKOV schept de verplichting voor de lidstaten om het ongeoorloofd overgebracht kind onmiddellijk terug te geleiden naar diens gewone verblijfplaats. Het mechanisme treedt in werking wanneer de gewone verblijfplaats van het kind ten tijde van de onrechtmatige overbrenging was gelegen in de staat waaruit het verzoek afkomstig is, en er geen uitzonderingsregel van toepassing is.⁵³ Het Verdrag steunt bij de invulling van het terugkeermechanisme op een aantal semi-autonome begrippen, die ik in het vervolg in het licht van de toepassing in de Nederlandse rechtspraak van toelichting zal voorzien.⁵⁴

In het Verdrag komt de term kinderontvoering niet voor; er wordt enkel gesproken van het ‘ongeoorloofd overbrengen of niet doen terugkeren van een kind’.⁵⁵ Indien daar sprake van is, komt de mechaniek van het HKOV op gang.⁵⁶ Het artikel luidt als volgt:

“Het overbrengen of het niet doen terugkeren van een kind wordt als ongeoorloofd beschouwd, wanneer:

- a) dit geschiedt in strijd met een gezagsrecht, dat is toegekend aan een persoon, een instelling of enig ander lichaam, alleen of gezamenlijk, ingevolge het recht van de Staat waarin het kind onmiddellijk voor zijn overbrenging of vasthouding zijn gewone verblijfplaats had; en
- b) dit recht alleen of gezamenlijk daadwerkelijk werd uitgeoefend op het tijdstip van het overbrengen of het niet doen terugkeren, dan wel zou zijn uitgeoefend, indien een zodanige gebeurtenis niet had plaatsgevonden

Het onder a) bedoelde gezagsrecht kan in het bijzonder voortvloeien uit een toekenning van rechtswege, een rechterlijke of administratieve beslissing of een overeenkomst die geldig is ingevolge het recht van die Staat.”

2.2.2.1. De gewone verblijfplaats

De gewone verblijfplaats is een belangrijke notie in dit artikel. Indien blijkt dat het kind niet zijn gewone verblijfplaats blijkt te hebben in de verzoekende staat, wordt het

⁵² Guide to Good Practice 2020 (VI), par. 19.

⁵³ Florescu 2025, p. 103.

⁵⁴ Florescu 2025, p. 102.

⁵⁵ Pérez-Vera 1981, p. 441.

⁵⁶ Schuz 2013, p. 141.

teruggeleidingsverzoek afgewezen.⁵⁷ Daarnaast fungeert het als aanknopingspunt van de rechtskeuze bij de beoordeling van het bestaan van gezagsrechten (artikel 3 sub a HKOV).⁵⁸ Een eenduidige definitie van dit autonome begrip in de context van artikel 3 HKOV valt niet te geven, nu het een sterk verweven is met de feiten van het geval.⁵⁹ Gewoonlijk stemt het echter overeen met de plaats waar zich voorafgaand aan de ontvoering het centrum van het leven van het kind zich bevindt.⁶⁰

In de internationale rechtspraak hebben zich drie verschillende benaderingen van de gewone verblijfplaats van het kind in de zin van het HKOV uitgekristalliseerd: de *parental intention*, de *child-centred* en de *hybrid approach*.⁶¹ Ik zal deze achtereenvolgens uiteenzetten.

Onder de *parental intention*-benadering zijn bij de vaststelling van de gewone verblijfplaats de intenties van de ouders leidend.⁶² Woont het kind bijvoorbeeld met toestemming van diens ouders voor bepaalde tijd bij een familielid in het buitenland, maar hebben zij geenszins een permanente vestiging aldaar van hun kind voor ogen, dan bevindt vanuit de *parental intention approach* de gewone verblijfplaats zich nog steeds bij de ouders. De gewone verblijfplaats van het kind wordt aldus gezien als een afgeleide van het recht van ouders om de woonplaats van het kind te bepalen.⁶³ In het geval van een eenzijdige overbrenging is het dan ook de vraag in hoeverre de meenemende ouder zelfstandig het recht toekwam om te bepalen waar het kind zijn hoofdverblijf heeft, of dat instemming van de andere ouder is vereist.⁶⁴

Het *child-centred* model legt de nadruk op de intensiteit van band van het kind met een bepaald land. Het ziet kinderen als autonome individuen, waarmee het de gewone verblijfplaats van het kind loskoppelt van de intenties van de ouders.⁶⁵ Deze benadering is retrospectief van aard; het kijkt terug naar de integratie van een kind in een omgeving,

⁵⁷ Florescu 2025, p. 103.

⁵⁸ Beaumont & McEleavy 1999, p. 46.

⁵⁹ Pérez-Vera 1980, p. 189; Beaumont & McEleavy 1999, p. 89.

⁶⁰ Rutten & Van Duijvenbode 2024, p. 24.

⁶¹ Supreme Court of Canada 20 april 2018, *Office of the Children's Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, [2018] 1 S.C.R. 398, r.o. 39.

⁶² *Mozes v. Mozes*, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001), p. 1076-1079.

⁶³ Schuz 2001, p. 10.

⁶⁴ Schuz 2013, p. 187.

⁶⁵ Schuz 2001, p. 13.

en niet naar de toekomstige bedoelingen van ouders.⁶⁶ Dat neemt echter niet weg dat de intenties van het kind zelf wel degelijk van belang zijn.⁶⁷

De contouren van het *child-centered* model zijn in vele rechtsordes zichtbaar. Desondanks wordt er ook nog steeds veel gewicht toegekend aan de ouderlijke intenties.⁶⁸ In de *hybrid approach* vinden deze op het eerste oog tegenstrijdige uitgangspunten elkaar. De kern van deze benadering is dat het geheel van relevante factoren in aanmerking wordt genomen, teneinde het zwaartepunt van het leven van het kind vast te stellen. Daarbij is tevens de familiale en sociale omgeving van het kind van belang.⁶⁹ Dit brengt met zich dat ook de intenties van ouders meespelen, voor zover zij bepalend zijn voor de invulling van het dagelijks leven van het kind. De aard van het verblijf van een jong kind – hetzij tijdelijk of permanent –, dat een aanwijzing vormt voor het al dan niet aannemen van de gewone verblijfplaats aldaar, is immers dikwijls een reflectie van de ouderlijke intenties.⁷⁰ Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ EU of het Hof) heeft echter gewaarschuwd dat daar niet te zwaar getild aan moet worden:⁷¹ de te objectiveren omstandigheden die de situatie van het kind vormgeven, staan voorop.⁷²

Vanuit deze zienswijze is het mogelijk dat na een eenzijdige overbrenging het gewone verblijf in het andere land wordt gelokaliseerd als de objectieve aanknopingspunten aangaande de integratie van het kind daartoe nopen.⁷³ Een dergelijke conclusie zou onder de *parental intentions approach* niet mogelijk zijn geweest, omdat het de intenties van de (andere) gezagsouder laat prevaleren boven de feitelijke positie van het kind.⁷⁴

Verleggen we de focus naar de Nederlandse rechtspraak inzake het gewone verblijfplaatsbegrip, dan is het ook de *hybrid approach* die aan de oppervlakte komt. De Nederlandse rechter zoekt in dat kader aansluiting bij de interpretatie van het HvJ EU.⁷⁵ Daartoe staat het Hof een omvattende analyse van de concrete en objectiveerbare

⁶⁶ *Friedrich v. Friedrich*, 983 F.2d 1396 (6th Cir. 1993), p. 1401.

⁶⁷ Schuz 2013, p. 190.

⁶⁸ Schuz 2013, p. 191.

⁶⁹ Supreme Court of Canada 20 april 2018, *Office of the Children's Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, [2018] 1 S.C.R. 398, r.o. 42-43.

⁷⁰ Schuz 2001, p. 16.

⁷¹ HvJ EU 8 juni 2017, C-111/17 PPU, ECLI:EU:C:2017:436, par. 46.

⁷² Hamid 2020, p. 489-490.

⁷³ Zie bijvoorbeeld Supreme Court of Canada 20 april 2018, *Office of the Children's Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, [2018] 1 S.C.R. 398.

⁷⁴ Florescu 2025, p. 105.

⁷⁵ Rutten & Van Duijvenbode 2024, p. 24-25.

eigenschappen van het geval voor, teneinde de mate van integratie van het kind in een sociale en familiale omgeving in kaart te brengen.⁷⁶

Noemenswaardig is de verhouding tussen de leeftijd en mate van zelfstandigheid van het kind en het gewicht dat de bedoelingen van ouders in de schaal leggen bij de bepaling van de gewone verblijfplaats. Betreft het bijvoorbeeld een zuigeling, dan zal de gewone verblijfplaats doorgaans samenvallen met de plek waar diens ouders sociale en geografische wortels hebben, nu het leven van een zuigeling zich veelal geheel binnen die context afspeelt.⁷⁷ Is het kind echter in staat onafhankelijk van de intenties van en buiten de relatie tot de ouders een zekere graad van sociale en geografische integratie te bewerkstelligen, dan zullen die ouderlijke intenties minder zwaar wegen.⁷⁸

De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 17 juni 2011 de gewone verblijfplaats van het kind onder het HKOV gedefinieerd als “de plaats waarmee het kind onmiddellijk voorafgaande aan zijn overbrenging maatschappelijk de nauwste bindingen heeft.”⁷⁹ Daarbij kan de bedoeling van de ouders een aanwijzing zijn voor de verplaatsing van de gewone verblijfplaats van het kind.⁸⁰

Ook in latere rechtspraak valt een trend te onderscheiden dat met name gewicht wordt toegekend aan objectiveerbare omstandigheden rondom het kind, die wijzen op diens integratie in een sociale familiale omgeving.⁸¹ Bij de bepaling van de gewone verblijfplaats, staat binnen de Nederlandse rechtspraak aldus de autonome positie van het kind centraal.

2.2.2.2. Gezagsrechten

De andere centrale spil van artikel 3 HKOV is het gezagsrecht. Een overbrenging is pas dan onrechtmatig, wanneer dit in strijd is met de gezagsrechten van de verzoekende ouder (artikel 3 sub a HKOV), onder de voorwaarde dat het gezag daadwerkelijk word uitgeoefend (artikel 3 sub b HKOV). Ook het gezagsrecht is onder het HKOV een semi-autonoom begrip; het wordt niet overeenkomstig het recht van de verdragspartijen

⁷⁶ HvJ EU 2 april 2009, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, par 44.

⁷⁷ HvJ EU 22 december 2010, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829, r.o. 56.

⁷⁸ Rutten & Van Duijvenbode 2024, p. 25.

⁷⁹ HR 17 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ4833, NJ 2012/311, r.o. 3.4.3.

⁸⁰ Punselie 2012, p. 35.

⁸¹ Rutten & Van Duijvenbode 2024, p. 26.

gedefinieerd, maar kent een verdragseigen interpretatie.⁸² De vraag of een verzoekende ouder onder diens nationale recht formeel gezagsrechten heeft is voor het Verdrag niet relevant; onder gezagsrecht wordt verstaan het recht heeft om de verblijfplaats van het kind te bepalen, aldus artikel 5 sub a HKOV.⁸³

Deze ruime begripsbepaling komt voort uit het streven van de verdragsopstellers om een zo groot mogelijk aantal zaken onder het toepassingsgebied van het Verdrag te laten vallen.⁸⁴ Het gezagsbegrip draait in feite om de vraag of de ene ouder de rechten heeft om de verplaatsing van het kind door de andere ouder te vetoën. Dit vetorecht wordt in de internationale context een *ne exeat*-recht genoemd.⁸⁵ Hoewel er discussie is geweest over de vraag in hoeverre de aanwezigheid van *ne exeat* rechten accumuleert tot een gezagsrecht, lijkt dit inmiddels het universele toetsingscriterium te zijn bij de toepassing van het Verdrag.⁸⁶

De argumenten tegen de gelijkstelling van *ne exeat* rechten met gezagsrechten, komen voort uit het feit dat niet-gezagsdragende ouders uit hoofde van omgangsrechten ook – bijvoorbeeld in de vorm van een verhuisverbod –⁸⁷ over *ne exeat* rechten beschikken.⁸⁸ De kritiek richt zich onder meer op de discrepantie tussen de superficiële, louter negatieve aard van een *ne exeat* recht ten opzichte van een meer alomvattend gezagsrecht, dat een verzorgingsrelatie jegens het kind impliceert.⁸⁹

Ik laat dit juridische-technische argument hier verder rusten. Gelet op de vraagstelling van deze scriptie, zijn namelijk vooral de sociologische bezwaren tegen een ruim opgezet gezagsbegrip relevant. Daarvoor moet worden teruggekeerd naar het oorspronkelijke paradigma van het Verdrag, dat uitging van een gezagsloze ouder – doorgaans de vader – die het recht in eigen handen neemt en het kind meeneemt naar een buitenland om aldaar een gunstige gezagsbeslissing te verkrijgen.⁹⁰ Vanuit dat oogpunt is het, gelet op doelstellingen van het Verdrag en het uitgangspunt dat kinderontvoering niet in het belang van het kind is, goed verdedigbaar om een ruim opgezet en materieel

⁸² Florescu 2025, p. 108.

⁸³ Ruitenberg 2015, p. 480.

⁸⁴ Pérez-Vera 1980, p. 446.

⁸⁵ Schuz 2013, p. 150.

⁸⁶ Schuz 2015, p. 613.

⁸⁷ Zie HR 15 oktober 2021, ECLI:NL:HR:2021:1513, r.o. 3.1.2.

⁸⁸ M. Freeman 2000, p. 3-4.

⁸⁹ *Abbott v. Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), dissenting opinion J. Stevens, onder II.

⁹⁰ Dyer 1978, p. 19-20.

gezagsrechtsbegrip te hanteren. De wijze waarop gezagsrechten kunnen worden verkregen verschilt van land tot land, en het Verdrag poogt “all the ways in which custody of children can be exercised”, te beschermen.⁹¹

Het Verdrag fungeert inmiddels echter in een andere werkelijkheid, waar het leeuwendeel van de meenemende ouders bestaat uit moeders met – al dan niet gedeeld – gezag, die doorgaans de primaire zorg voor het kind dragen.⁹² Het inherente gevaar van de interpretatie dat onder gezagsrechten ook omgangsrechten vallen, bestaat daaruit dat kinderen mogelijk worden gescheiden van hun primaire verzorger, terwijl geenszins vaststaat dat zij terugkeren naar een ouder die anders dan het invoeren van een *ne exeat* recht, daadwerkelijke invulling aan diens gezagsrecht in de zin van het Verdrag heeft gegeven.⁹³ Schuz merkt evenwel op dat van deze praktijk weinig kwaad uitgaat, omdat het de primaire verzorger vrij staat om met het kind terug kan keren. Bovendien kan, indien er sprake is van huiselijk geweld, artikel 13 lid 1 sub b HKOV een uitweg bieden.⁹⁴ Los van de vraag in hoeverre artikel 13 lid 1 sub b HKOV daar daadwerkelijk ruimte voor laat (zie hoofdstuk 2.3 en 3.2) gaat die redenering voorbij aan mogelijke migratierechtelijke blokkades op grond waarvan de meenemende ouder simpelweg niet terug kán keren.

In de Nederlandse rechtspraak wordt niettemin de internationale lijn gevolgd: de rechter acht het met name van belang of de verzoekende ouder het recht toekomt om over de verblijfplaats van het kind te beslissen.⁹⁵ Deze ruime interpretatie brengt met zich dat het gezagsrecht in de rechtszaal zelden ter discussie staat.⁹⁶

Tot slot bestaat het gezagsrecht in de zin van het HKOV ook uit een feitelijke component: er is pas dan sprake van een onrechtmatige overbrenging, indien het gezagsrecht ten tijde van de overbrenging daadwerkelijk werd uitgeoefend, aldus artikel 3 sub b HKOV. Ook aan deze voorwaarde worden niet al te strenge eisen gesteld.⁹⁷ De Hoge Raad heeft bepaald dat voor het daadwerkelijke uitoefenen van het gezag reeds voldoende is dat “de met het gezag belaste persoon of instelling ervan blijkt heeft gegeven zich overeenkomstig de

⁹¹ Pérez Vera 1981, p. 447.

⁹² Florescu 2015, p. 156.

⁹³ Bruch 2011, p. 241.

⁹⁴ Schuz 2015, p. 615.

⁹⁵ Ruitenberg 2022, p. 242.

⁹⁶ Ruitenberg 2022, p. 240.

⁹⁷ Ruitenberg 2015, p. 311.

inhoud van het bestaande gezagsrecht de belangen van het kind aan te trekken.”⁹⁸ De inclusie van *ne exeat*-rechten onder de noemer van gezagsrechten heeft bovendien ertoe geleid dat de beoordeling van de uitoefening van het gezag naar de achtergrond is verdwenen: het bestaan van een vetorecht impliceert immers reeds dat de verzoekende bij een overbrenging van dat recht gebruik wenst te maken.⁹⁹

2.3.Uitzonderingsgronden voor een onmiddellijke teruggeleiding

Het HKOV kent een aantal uitzonderingsgronden op een onmiddellijke terugkeer. Daar deze scriptie zich vanuit een kinderrechtenperspectief toespitst op het snijvlak van het HKOV en immigratierecht, is met name het gevalstype omschreven in artikel 13 lid 1 sub b HKOV relevant. Dat artikel dient als aangrijpingspunt voor dit situatie waarin omwille van migratierechtelijke overwegingen de primair verzorgende de toegang tot het land van de gewone verblijfplaats van het kind (onder bepaalde voorwaarden) is ontzegd of anderszins de veiligheid van het kind beweerdelijk niet geborgd is.¹⁰⁰ Andere uitzonderingsgronden dan artikel 13 lid 1 sub b HKOV komen in het jurisprudentieonderzoek dan ook niet aan bod. Voor deze paragraaf heeft dat met het oog op de omvang geresulteerd tot de keuze enkel deze weigeringsgrond te behandelen.

Artikel 13 lid 1 sub b HKOV komt voort uit het besef dat het niet in alle gevallen wenselijk zou zijn de *status quo* in ere te herstellen, zo leert de toelichting bij het Verdrag. Echter, nog in dezelfde paragraaf benadrukt de annotator dat de verdragsopstellers geenszins een ruimte interpretatie van deze uitzonderingsgrond op het oog hadden.¹⁰¹ Het zou namelijk lastig zijn een vuist tegen kinderontvoering te maken indien werd toegestaan dat substantief feitenonderzoek zand in de motor van het terugkeermechanisme zou gooien.¹⁰²

Artikel 13 lid 1 sub b HKOV bepaalt dat de aangezochte rechter niet is gehouden de terugkeer van het kind te gelasten indien “er een ernstig risico bestaat dat het kind door zijn terugkeer wordt blootgesteld aan een lichamelijk of geestelijk gevaar, dan wel op enigerlei andere wijze in een ondraaglijk toestand wordt gebracht.” Van al de

⁹⁸ HR 20 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY7937, *NJ* 2007/384 r.o. 3.5.

⁹⁹ Florescu 2015, p. 109

¹⁰⁰ Zie bijvoorbeeld Guide to Good Practice 2020 (VI), par. 68.

¹⁰¹ Pérez-Vera 1981, p. 461

¹⁰² Beaumont & McEleavy 1999, p. 138; Silberman 2000, p. 236.

uitzonderingsronden, is het deze *grave risk of harm*-uitzondering waar in de praktijk het meest een beroep op wordt gedaan.¹⁰³

Artikel 13 lid 1 sub b HKOV is al lange tijd onderhevig aan kritiek.¹⁰⁴ Dit heeft ertoe geleid dat de Haagse Conferentie in 2020 een zogenaamde *Guide to Good Practice* (Guide) ten artikel 13 lid 1 sub HKOV heeft uitgevaardigd.¹⁰⁵ Hoewel de Guide weinig nieuws aan de horizon is,¹⁰⁶ expliceert het dat het Verdrag niet uitgaat van een automatisch terugkeermechanisme, en dat verweren dat het kind een ernstig risico op gevaar loopt, wel degelijk nader onderzoek vergen.¹⁰⁷

Desalniettemin legt de Nederlandse rechter bij de vraag naar het bestaan van een ernstig risico een restrictieve toets aan.¹⁰⁸ Zo resulteert de scheiding van het kind en de meenemende ouder niet per definitie in een ondragelijk toestand; daar zijn bijzondere bijkomende omstandigheden voor nodig, zoals de leeftijd en afhankelijkheid van het kind jegens de meenemende ouder. Die omstandigheden houden verband met de vraag in hoeverre de meenemende de ouder zelf een keuze heeft om terug te keren; relevant wordt bijvoorbeeld geacht of er een arrestatiebevel loopt of een verblijfsvergunning verkregen kan worden. Veelal wordt echter aangenomen dat meenemende ouder zelf in de hand heeft of het van het kind wordt gescheiden.¹⁰⁹

Ten aanzien van huiselijk geweld is de interpretatie tevens zeer terughoudend.¹¹⁰ De eerste horde is gelegen in het feit dat het ernstig risico zich tot het kind zelf moet richten.¹¹¹ Dit heeft geleid tot een categorisering van geweld tegen de meenemende ouder en geweld gericht tegen het kind, waarbij die eerste vorm van geweld in beginsel niet als een gevaar voor de veiligheid van het kind wordt gezien.¹¹² Inmiddels is in de Guide

¹⁰³ Lowe & Stephens 2023, par. 19.

¹⁰⁴ Meer uitgebreid daarover in hoofdstuk 3.

¹⁰⁵ Ook dit document is niet gevrijwaard van kritiek, zie onder meer Weiner 2020.

¹⁰⁶ De Guide is namelijk een product van “caution and compromise”, aldus Weiner 2019, p. 7.

¹⁰⁷ Guide to Good Practice 2020 (VI), par. 27.

¹⁰⁸ HR 20 januari 2006, ECLI:NL:PHR:2006:AU4795, *NJ* 2006/545, r.o. 5.3.

¹⁰⁹ Ruitenberg e.a. 2024, p. 125-126.

¹¹⁰ Ruitenberg 2024, in *GS Personen- en familierecht*, art. 13 HKOV, aant. 3.

¹¹¹ Momoh 2019, p. 627.

¹¹² Afgezien van de sociologische invaliditeit van een dergelijk onderscheid, is het is opmerkelijk dat de verdragsopstellers initieel inderdaad overwogen dat ‘that the child suffered *no* physical or psychological harm’ wanneer ‘one spouse was subject to threats and violence at the hands of the other and forced to flee the matrimonial home.’ Desalniettemin werd die situatie wel onder de noemer van ondraaglijk geschaard. Die laatste notie komt echter niet terug in de gangbare interpretatie van art. 13(1)(b) HKOV. Zie ‘Working Documents Nos 41 and 42: Procès-verbal no. 8’, in Hague Conference on private international law, *Actes et*

verduidelijkt dat het getuige zijn van geweld door het kind ook onder artikel 13 lid 1 sub b HKOV kan vallen,¹¹³ al lijkt dit in de internationale rechtspraak niet tot een ommekeer te leiden.¹¹⁴

De reden hiervoor schuilt in de hoge eisen die voor het overige aan de weigeringsgrond van artikel 13 lid 1 sub b HKOV worden gesteld. Zo is de kale aanwezigheid van huiselijk geweld niet per definitie voldoende als om een ernstig risico op gevaar te kwalificeren.¹¹⁵ Waar het op aankomt, is de vraag of de gevolgen van dat geweld voor het kind zodanig zijn dat het kind bij terugkeer een ernstig risico loopt te worden blootgesteld aan lichamelijk of geestelijk gevaar.¹¹⁶ Daarbij wordt veel gewicht toegekend aan mogelijke beschermingsmaatregelen in het land van herkomst ter voorkoming dat het risico zich verwezenlijkt.¹¹⁷ Verder draagt degene die zich op de weigeringsgrond beroept de bewijslast.¹¹⁸ Van een geslaagd beroep op artikel 13 lid 1 sub b HKOV ten overstaan van de Nederlandse rechter is derhalve sprake wanneer vaststaat dat huiselijk geweld aan de orde van de dag is en niet is gebleken dat het kind bij terugkeer adequaat daartegen wordt beschermd.¹¹⁹

3. Het HKOV in het huidig tijdsgewricht

3.1. Inleiding

In het voorgaande is reeds gewezen op de discrepantie tussen het voorgestelde paradigma van het Verdrag en het profiel van de tegenwoordige ‘ontvoerders’. Het Verdrag gaat uit van een klassiek ontvoeringsscenario, waar een in de opvoeding afwezige vader bij wijze van spreken op het schoolplein staat te wachten en vervolgens met het kind op de achterbank achter de horizon verdwijnt.¹²⁰ De remedie die het HKOV voorstelt, namelijk de onmiddellijke terugkeer van het kind, is tegen die achtergrond volkomen logisch. Het tegenovergestelde van deze feitelijke uitgangsspositie is echter waar gebleken: in 2021 was het wereldwijd in driekwart van de gevallen de moeder die het kind had meegenomen,

documents de la Quatorzième session 6 au 25 octobre 1980. Tome III. Enlèvement d'enfants. Child abduction, p. 302.

¹¹³ Guide to Good Practice 2020, par. 57.

¹¹⁴ Trimmings, Momoh & Kalaitoglou 2023, p. 78.

¹¹⁵ Trimmings & Momoh 2021, p. 6.

¹¹⁶ Guide to Good Practice 2020, par. 58.

¹¹⁷ Guide to Good Practice 2020, par. 59.

¹¹⁸ HR 20 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY8774, NJ 2007/383, r.o. 3.6.

¹¹⁹ Ruitenbergh e.a. 2015, p. 127.

¹²⁰ Hale 2017, p. 4.

waarvan 94% tevens de primaire zorg droeg.¹²¹ Desondanks resoneert het klassieke ontvoedersprofiel nog steeds in de hedendaagse toepassing van het Verdrag. Uit vrees het functioneren van het Verdrag te ondermijnen, wordt onverminderd vastgehouden aan het uitgangspunt dat teruggeleiding wel in het belang van het kind *moet* zijn, en dat de weigeringsgronden derhalve limitatief uitgelegd dienen te worden.¹²²

3.2. Huiselijk geweld

De foutieve context en de daarmee samenhangende stringente uitleg heeft ertoe geleid dat Verdrag de positie van vrouwen marginaliseert.¹²³ Met name ten aanzien van de toepassing van artikel 13 lid 1 sub b HKOV in gevallen van huiselijk geweld wordt het Verdrag verweten gendersensitiviteit te ontberen.¹²⁴ Naast een vrouwelijk ontvoedersprofiel, zijn namelijk ook de motieven voor medebrenging sterk gendergekleurd: er is een duidelijke connectie tussen kinderontvoering en vrouwen op de vlucht voor geweld in de intieme sfeer.¹²⁵ Partnergeweld is bij uitstek een probleem dat voortkomt uit genderongelijkheid,¹²⁶ en hangt samen met een machtsverschil en afhankelijkheid ten opzichte van de andere partner.¹²⁷ In verscheidene kringen is aangekaart dat het Verdrag niet alleen faalt vrouwen en kinderen tegen huiselijk geweld te beschermen, maar tevens voornoemde risicofactoren in de hand werkt.¹²⁸

De kritiek richt zich in grote lijnen op twee onderdelen. Het eerste knelpunt is de terughoudendheid huiselijk geweld tegen de meenemende ouder te kwalificeren als een ernstig risico op gevaar voor het kind, in de zin van artikel 13 lid 1 sub b HKOV.¹²⁹ Dit is niet in lijn met sociologische bevindingen over de effecten van partnergeweld op kinderen; de schadelijke gevolgen van het getuige zijn van huiselijk geweld zijn vergelijkbaar met de gevolgen van directe mishandeling van het kind.¹³⁰ In het licht van deze tekortkoming is in de 2020 die hiervoor vermelde Guide opgesteld, met als doel “to

¹²¹ Lowe & Stephens 2023, par. 41, 47.

¹²² Kaye 1999, p. 196.

¹²³ Weiner 2000, p. 704.

¹²⁴ Kaye 1999, p. 205.

¹²⁵ Lindhorst & Edleson 2012, p. 105; Vesneski, Lindhorst & Edleson 2011, p. 2; Trimmings, Momoh & Kalaitoglou 2023, p. 74.

¹²⁶ Reece 2015, p. 310.

¹²⁷ *Factsheet (Ex)-partnergeweld* 2023, p. 2.

¹²⁸ Zie Lindhorst & Edleson 2012; Weiner 2000; Kaye 1999; Shetty & Edleson 2005; UN Human Rights Council 2023, par. 36-39; Europees Parlement 2024, p. 23-26.

¹²⁹ Lindhorst & Edleson 2012, p. 135.

¹³⁰ Lindhorst & Edleson 2012, p. 134.

protect victims of domestic violence and abuse from the hard choice of returning to a place where they do not feel safe and losing their children.”¹³¹ Hoewel het zich inderdaad richt tot de schadelijkheid van het aanschouwen van huiselijk geweld,¹³² kan in het licht van de inhoud het gehele document niet gezegd worden dat het een substantief gewijzigde interpretatie voorstelt waaraan meebrengende moeders ten overstaan van de rechter bescherming kunnen ontlenen.¹³³ De Guide stelt namelijk onverminderd dat de aanwezigheid van huiselijk geweld niet voldoende gewicht in de schaal legt om van een ernstig risico te kunnen spreken.¹³⁴

Die stellingname komt voort uit het vertrouwen dat de Guide plaatst in het vermogen van mogelijke beschermingsmaatregelen om de dreiging van het huiselijk geweld te mitigeren. In de literatuur zijn twijfels geplaatst bij de legitimiteit van deze overtuiging, nu de maatregelen dikwijls niet ten uitvoer worden gelegd.¹³⁵ In de Guide wordt geen aandacht besteed aan deze uitvoeringsproblematiek.¹³⁶ De schadelijke gevolgen van deze praktijk zijn niettemin aanzienlijk: in een onderzoek van Lindhorst en Edleson kwam naar voren dat in 58,3% van de gevallen waarin kinderen werden teruggestuurd, de moeders te maken kregen met hernieuwd geweld door de vader, of de kinderen (die voorheen geen direct doelwit waren) na terugkeer alsnog fysiek mishandeld werden.¹³⁷

Moeders die met hun kind op de vlucht zijn geslagen komen als gevolg van de restrictieve toepassing van artikel 13 lid 1 sub b HKOV voor een impasse te staan. Enerzijds kennen gerechten veel gewicht toe aan het feit dat zij zelf met het kind terug kunnen keren, maar anderzijds weet het Verdrag geenszins hun veiligheid – en in het verlengde daarvan de veiligheid van het kind – te garanderen. In de ogen van Weiner vormt het Verdrag derhalve een substantieve barrière voor vrouwen om uit de greep van huiselijk geweld te ontsnappen.¹³⁸ Een en ander noopt tot de conclusie dat het Verdrag in huiselijk geweldsituaties tevens onvoldoende de belangen van het kind waarborgt, nu de

¹³¹ Hale 2017, p. 15.

¹³² Guide to Good Practice 2020, par. 57.

¹³³ Schuz & Weiner 2023, p. 92-93.

¹³⁴ Guide to Good Practice 2020, par. 58.

¹³⁵ Kaye 1999, p. 198-202.

¹³⁶ Trimmings & Momoh 2021, p. 4.

¹³⁷ Lindhorst & Edleson 2012, p. 143-144.

¹³⁸ Weiner 2003, p. 799.

schadelijke effecten van het geweld bij een verplichte terugkeer aan de veiligheid van het kind raken.¹³⁹

Het Verdrag staat aldus in zekere zin geblinddoekt ten aanzien van geweld tegen vrouwen. Doch is het nuttig deze constatering, met de blik gericht op het familierechtelijke landschap aan de vooravond van het HKOV, van enige nuancering te voorzien. Bekeken vanuit een hedendaags perspectief, hield het Verdrag zich in feite bezig met de verschillen tussen (rechts)culturen wereldwijd.¹⁴⁰ Op een fundamenteel niveau, zo omschrijft Pretelli, was het mechanisme van onmiddellijke terugkeer juist opgezet om sterk patriarchale instincten van andere rechtsculturen af te weren, waar het agentschap van het kind – en dat van diens moeder – werd beperkt door de juridisch dominante positie van de vader.¹⁴¹ Hoewel die gedachtegang getuigt van een flinke dosis eurocentrisme – het impliceert dat ‘onze’ rechtsstelsels gevrijwaard zijn van genderongelijkheid; het Verdrag zelf is ironisch genoeg een sprekend voorbeeld van het tegendeel –, tracht het wel de positie van vrouwen en kinderen te verstevigen. Een onmiddellijke terugkeer wordt gerechtvaardigd vanuit de gedachte dat kinderen geen eigendom van hun ouders zijn, en dat het kind lijdt onder “the traumatic loss of contact with the parent who has been in charge of his upbringing, the uncertainty and frustration which come with the necessity to adapt to a strange language, unfamiliar *cultural* conditions and unknown teachers and relatives”[cursivering toegevoegd].¹⁴²

De keuze om de ontvankelijkheid van een terugkeerverzoek afhankelijk te stellen van de aanwezigheid van gezagsrechten was daarmee indertijd een logische, omdat gezag hand in hand ging met het zijn van de primaire verzorger van het kind.¹⁴³ Er kon aldus een strikte scheiding worden gemaakt tussen gezag- en omgangsrechten, waarbij volgens het leidende paradigma de ontvoerende ouder enkel omgangsrechten had. Onder die tweedeling zou het Verdrag in een klassiek ontvoeringsgeval – waarbij een overbrenging naar een vaderland dat vasthoudt aan patriarchale waarden als doemscenario werd beschouwd –¹⁴⁴ adequaat bescherming kunnen bieden.¹⁴⁵

¹³⁹ Weiner 2003, p. 703; Ruitenberg 2015, p. 331.

¹⁴⁰ Door Huntington omschreven als de ‘Clash of Civilizations’, zie Huntington 1996.

¹⁴¹ Pretelli 2021, p. 364-365.

¹⁴² Pérez-Vera 1981, p. 431-432.

¹⁴³ Hale 2017, p. 5.

¹⁴⁴ Pretelli 2021, p. 365.

¹⁴⁵ Hale 2017, p. 4.

De opkomst van gezamenlijk gezag in de rechtscultuur van het Mondiale Noorden en de ruime interpretatie van het gezagsrecht onder het HKOV gooiden echter roet in het eten. Deze verschuiving wordt gepresenteerd als een middel om gendergelijkheid in het ouderschap te bevorderen (door de rechten van de vader op contact te beschermen), maar in de toepassing van het Verdrag werkt dit juist averechts; onder 'kinderontvoering' valt thans ook de overbrenging door een primaire verzorger (die voorheen alleen het gezag had). Daarnaast sorteerden de goede bedoelingen van een autonoom gezagsbegrip een tegengesteld effect,¹⁴⁶ nu de *ne-exeat* benadering ook de in de opvoeding afwezige ouder een verdragsrechtelijke voet tussen de deur biedt, met de – gelet op de oorspronkelijke bedoelingen van het Verdrag – ongewenste bijwerking dat ook moeders die op vlucht zijn voor huiselijk geweld, als 'ontvoerder' worden bestempeld. De combinatie van het hedendaagse familierechtelijke landschap en een restrictieve toepassing van *grave risk*-criterium, maakt dan ook dat het Verdrag moeders en kinderen op de vlucht voor huiselijk geweld weinig soelaas biedt.

3.3. De immigratierechtelijke dimensie

In het jurisprudentieonderzoek komt het immigratierecht als reden voor vertrek in inkomende kinderontvoeringszaken aan de orde. Dat betekent dat de immigratierechtelijke stelsels van het geheel van landen van de gewone verblijfplaats een rol kunnen spelen. Gelet op deze diversiteit zal de beschouwing van de immigratierechtelijke dimensie in deze paragraaf dan ook een universele invalshoek hanteren.

Vanuit sociologisch oogpunt wordt een echtscheiding tegenwoordig eerder gezien als een transformatie van de relatie, dan dat het die beëindigt.¹⁴⁷ Dit heeft binnen het familierecht geleid tot de opkomst van noties als het recht op contact van het kind met diens ouders en gezamenlijk gezag, zodat de bestaande verhoudingen tussen ouder en kind zoveel als mogelijk voortgezet kunnen worden.¹⁴⁸

Het immigratierecht heeft zich echter niet op soortgelijke wijze als het hedendaagse familierecht ontwikkeld, wat ertoe heeft geleid dat beide rechtsgebieden bij de ontbinding van een huwelijk in tegengestelde richtingen wijzen. Waar de invulling van het

¹⁴⁶ Zie par. 2.2.2.2.

¹⁴⁷ Antognini 2014, p. 11-12.

¹⁴⁸ Van Krieken 2005, p. 34.

gezamenlijke gezagsrecht en het recht op contact met beide ouders vergen dat de ouders geografisch nabij het kind verblijven, sturen immigratieregels in beginsel op de beëindiging van het op het huwelijk gefundeerde verblijfsrecht.¹⁴⁹

Het immigratierecht verhoudt zich namelijk op een meer definitieve wijze tot het huwelijk. Het ziet het huwelijk als aanknopingspunt voor het toekennen van verblijfsrechten, bijvoorbeeld waar het gaat om gezinshereniging,¹⁵⁰ maar een breuk van het huwelijk resulteert doorgaans in het verlies van het specifiek aan het huwelijk ontleende verblijfsrecht.¹⁵¹ Daarnaast staat de band met een kind niet in vergelijkbare zin met het familierecht centraal. Binnen de Europese Unie kan een (gescheiden) derdelander-ouder op grond van de *Ruiz Zambrano* en *Chavez-Vilchez* rechtspraak aan het EU-burgerschap van diens kind een afgeleid verblijfsrecht ontlenen,¹⁵² maar in algemene zin geldt dat de rechten van kinderen slechts een marginale rol voor de verblijfsstatus van ouders kunnen spelen.¹⁵³

De immigratierechtelijke tendens om de legaliteit van het verblijf te koppelen aan de aanwezigheid van een huwelijk heeft gevolgen voor de statusrechtelijke verhoudingen binnen een gezin. De echtgenoot met het afgeleide verblijfsrecht verkeert in een kwetsbare positie, aangezien de ontbinding van het huwelijk ertoe leidt dat diens verblijfsstatus in het land komt te vervallen. Het huwelijk garandeert aldus bestaanszekerheid: zonder, of in afwachting van een autonome verblijfsvergunning is het lastig, zo niet onmogelijk om legaal te werken, de toegang tot rechtsbescherming beperkt en bestaat er bovenal een risico op uitzetting.¹⁵⁴ Het zijn met name vrouwelijke migranten die zich bij hun werkende partner voegen, en daarmee onder deze kwetsbaarheid te lijden hebben.¹⁵⁵ Immigratieregels scheppen namelijk een afhankelijkheid ten opzichte van de partner met autonome verblijfsrecht.¹⁵⁶ Op die wijze ontstaat via het immigratierecht een

¹⁴⁹ Florescu 2025, p. 163.

¹⁵⁰ Florescu 2015, p. 162.

¹⁵¹ Antognini 2014, p. 43-46; Raad van Europa 2011, par. 29.

¹⁵² HvJ EU 8 maart 2011, C-34/09, ECLI:EU:C:2011:124 (*Ruiz Zambrano*), par. 45; HvJ EU 10 mei 2017, C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354 (*Chavez-Vilchez e.a.*), par. 72.

¹⁵³ Florescu 2025, p. 161-162.

¹⁵⁴ Raad van Europa 2011, par. 28-29.

¹⁵⁵ Segrave 2018, p. 127.

¹⁵⁶ Raad van Europa 2011, par. 28-29.

institutioneel risico op intieme terreur, omdat de verblijfsrechtelijke kwetsbaarheid van de afhankelijke partner als dwangmiddel kan worden ingezet.¹⁵⁷

Het verband tussen kinderontvoering en het immigratierecht is niet lastig te leggen. Dikwijls zijn bij internationale migratiebewegingen kinderen betrokken, of komen deze later, in het bestemmingsland, in het spel. Bovendien is gezinsmigratie naast een sterk gefeminiseerd fenomeen,¹⁵⁸ ook de meest voorkomende migratievorm.¹⁵⁹ Dat maakt dat de prevalentie van moeders die na een scheiding in verblijfsonzekerheid komen te verkeren hoog is. Indien die moeder tevens de primaire verzorger is en besluit met het kind terug te keren, is de overlap met het hedendaagse ontvoerdersprofiel onder het HKOV compleet.

Desondanks is de immigratierechtelijke dimensie van kinderontvoeringszaken in de literatuur lange tijd over het hoofd gezien. Daar is met de dissertatie van Florescu recent verandering in gekomen; zij deed – onder meer – onderzoek naar de rol van immigratieoverwegingen als exceptie voor de terugkeer van het kind. Zij kwam tot de conclusie dat in de internationale rechtspraak geen uniforme benadering valt af te lezen.¹⁶⁰ Daarnaast hanteren de meeste rechtbanken als uitgangspunt dat het ontbreken van een verblijfsrecht of visum voor de meenemende ouder op zichzelf onvoldoende is om een beroep op artikel 13 lid 1 sub b HKOV te rechtvaardigen, zelfs wanneer dit een scheiding van het kind met diens primaire verzorger op zou leveren.¹⁶¹

3.3.1. Immigratierecht en de scheiding van de primaire verzorger

De in het oog springende complicatie van een kinderontvoering gestuwd door verblijfsrechtelijke onzekerheid, is dat de status quo *ex ante* daadwerkelijk tot de verleden tijd behoort; de meenemende ouder kan op grond van het immigratierecht niet – of in ieder geval niet meer onder dezelfde voorwaarden – in het land van de gewone verblijfplaats van het kind verblijven. Het kind kan weliswaar terug, maar dan moet het tevens afscheid nemen van de meenemende ouder. Van een herintegratie in de vertrouwde familiale omgeving is dan geen sprake – zeker wanneer het de primaire verzorger is die

¹⁵⁷ Segrave 2018, p. 138.

¹⁵⁸ Christou & Kofman, p. 5.

¹⁵⁹ OECD 2025, p. 23.

¹⁶⁰ Florescu 2025, p. 169.

¹⁶¹ Florescu 2025, p. 182.

niet terug kan keren.¹⁶² Deze scheiding omwille van immigratieredenen laat zich lastig plaatsen binnen geldende doctrine onder het HKOV ten aanzien van een mogelijke scheiding van het kind met de primaire verzorger. Het zwaartepunt van die benadering is namelijk dat er zodanig gewicht wordt toegekend aan de bewegingsvrijheid van de meenemende ouder en/of de capaciteiten van beschermingsmaatregelen om een zeker niveau van contact met het kind te onderhouden, dat er redelijkerwijs niet van een scheiding gesproken kan worden buiten omstandigheden die aan de schuld van de meenemende ouder te wijten zijn.¹⁶³

Zelfs in het licht van een immigratierechtelijke onmogelijkheid om met het kind terug te keren, onthoudt de Guide zich van de vaststelling dat hierdoor een daadwerkelijke scheiding tussen ouder en kind ontstaat. Wederom houdt het vast aan de rol van de meenemende ouder aan het ontstaan van die situatie.¹⁶⁴ Opmerkelijk is bovendien dat de Guide de ontstane scheiding enkel dan als “*potentially harmful to the child*” kwalificeert wanneer deze voortvloeit uit het eigen handelen van de meenemende ouder, en juist om die reden niet als beletsel voor een terugkeer aanmerkt. Wat de Guide precies verstaat onder het eigen aandeel van de ouder is onduidelijk – hiervoor is reeds geschetst wat de verregaande complicaties van een gebrekkige verblijfsstatus zijn, en het is evenmin lastig voorstelbaar dat het doelt op het verbreken van het huwelijk (voor zover dat al de keuze van de meenemende ouder was), maar *a contrario* kan uit de voornoemde redenering van de Guide evenwel worden afgeleid dat de scheiding van het kind en de ouder op zichzelf schadelijk is, en derhalve kan accumuleren tot een ondraaglijk toestand voor het kind. Hoewel het waarschijnlijk niet de intentie was, lijkt de Guide aldus te erkennen dat scheiding van het kind met de primair verzorgende ouder grond kan zijn om de terugkeer van het kind te weigeren.

In de rechtspraak is de invloed van een mogelijke scheiding met de primaire verzorger lastig te duiden. In algemene zin – dus ook buiten een immigratierechtelijke onmogelijkheid – blijkt uit een analyse van de Zwitserse, Franse en Belgische rechtspraak dat een scheiding op zichzelf doorgaans niet leidt tot afwijzing van het verzoek; daar zijn bijkomende omstandigheden voor nodig, zoals bijvoorbeeld de jonge leeftijd van het

¹⁶² Zie Pérez-Vera 1981, p. 428.

¹⁶³ Guide to Good Practice 2020, par. 63-66.

¹⁶⁴ Guide to Good Practice 2020, par. 68.

kind.¹⁶⁵ In een enkel geval dat het ontbreken van een verblijfsstatus aan de terugkeer van de meenemende ouder in de weg stond, werd de terugkeer van het kind ook niet geweigerd, omdat de moeder met een toeristenvisum haar kind kon bezoeken.¹⁶⁶

Hetzelfde beeld is zichtbaar in het jurisprudentieonderzoek van Florescu; de scheiding met de primaire verzorger zet als zelfstandig verweer weinig zoden aan de dijk.¹⁶⁷ Daarnaast wordt ook bij statusproblematiek – in lijn met de voorschriften van de Guide – niet gauw aangenomen dat er sprake is van een algehele onmogelijkheid contact te onderhouden, waarbij gerechten verwijzen naar zowel elektronische contactmiddelen als de mogelijkheid onder een toeristenvisum bij het kind te verblijven.¹⁶⁸ Anderzijds betrof het in de uitzonderlijke gevallen dat een terugkeer werd geweigerd, wel immer een scheiding van de primaire verzorger en het kind.¹⁶⁹ De onmogelijkheid om het kind bij een terugkeer te vergezellen was daarbij zodanig absoluut dat het in zijn geheel niet meer mogelijk was het land van de gewone verblijfplaats te betreden, ook niet onder een toeristenvisum. Deze factoren speelden echter slechts een aanvullende rol binnen een huiselijk geweldsverweer, dat in deze zaken doorslaggevend was.¹⁷⁰

3.3.2. Immigratieverweren en huiselijk geweld

In de door Florescu onderzochte zaken werd de afwijzing van het terugkeerverzoek aldus primair gefundeerd op de aanwezigheid van huiselijk geweld. In een bredere zin constateert Florescu verder dat immigratieoverwegingen indicatief zijn voor huiselijk geweld.¹⁷¹ Dat is niet verwonderlijk. Uit het voorgaande bleek immers al het verband tussen zowel het immigratierecht als het Verdrag en huiselijk geweld.

Het is intrigerend de precieze dynamiek van de interactie tussen deze *corpora juris* bloot te leggen. Het Verdrag stuurt in beginsel aan op het herstel van de status quo, waarin het kind contact heeft met beide ouders.¹⁷² Hoewel het ontbreken van verblijfsrechten voor het land van de gewone verblijfplaats dat herstel verhindert, hoeft een en ander niet aan de terugkeer van het kind in de weg te staan – ook niet wanneer dat in feite de scheiding

¹⁶⁵ Van Hof & Kruger 2018, p. 142-43; voor de Nederlandse praktijk, zie par. 2.3.

¹⁶⁶ Van Hof & Kruger 2018, p. 147.

¹⁶⁷ Florescu 2025, p. 170-171.

¹⁶⁸ Florescu 2025, p. 171,173.

¹⁶⁹ Florescu 2025, p. 175.

¹⁷⁰ Florescu 2025, p. 172, 174-175.

¹⁷¹ Florescu 2025, p. 182.

¹⁷² Florescu 2025, p. 18.

van het kind met diens primaire verzorger betekent.¹⁷³ Dat is op zichzelf al een excessieve inbreuk van de autonomie van de ouder, aangezien de prijs voor het contact met het kind moet worden betaald – gelet op de afgeleide verblijfsrechten – in de vorm van een huwelijk. Echter, zolang de situatie niet uitmondt in huiselijk geweld, blijft het welzijn van *sic* het kind relatief ongeschonden.

Is er wél sprake van huiselijk geweld,¹⁷⁴ dan gaat het voorgaande niet meer op – het kind ondervindt namelijk ook direct de negatieve consequenties van huiselijk geweld, zelfs al betreft het uitsluitend partnergeweld. In die gevallen komt de rechter onder de toepassing van het Verdrag desalniettemin veelal tot de conclusie dat het kind terug moet keren. Dit plaatst de moeder voor een keuze tussen twee kwaden: teruggaan naar een gewelddadige situatie of het achterlaten van haar kind – beide opties zijn bezwaarlijk in het belang van het kind te noemen.¹⁷⁵ Voegen we hier de immigratierechtelijke component aan toe, dan komt de keuzemogelijkheid in het geheel te vervallen. Buiten de band van het huwelijk (voorzover het huwelijk nog niet is ontbonden), kán de moeder simpelweg niet meer terug. In die zin drijft het Verdrag moeders zonder zelfstandige verblijfsrechten letterlijk terug in de armen van de pleger-ouder.

Het verschil met de situatie dat de moeder wel verblijfsrechten heeft voor het land van de gewone verblijfplaats, is dat zij dan weliswaar onvermijdelijk in contact zal komen met de pleger-ouder, maar voor een rechtmatig verblijf niet van het huwelijk afhankelijk is. Hoewel ook deze situatie onwenselijk is, verdient zij de voorkeur boven het hiervoor geschetste scenario, nu de bewegingsvrijheid van de moeder zich in uitstrekt tot de grenzen van het land van de gewone verblijfplaats van het kind, hetgeen voor zowel haarzelf als het kind een veiliger alternatief vormt dan de grenzen van een huwelijk.

Op een systematisch niveau vergroot de hiervoor omschreven toepassing van het Verdrag inzake kinderontvoeringszaken met immigratiecomponenten de structurele ongelijkheid binnen een gezin met verschillende verblijfsstatussen voorafgaand aan de medebrenging van het kind. Het Verdrag biedt namelijk geen bescherming tegen de gevolgen van deze ongelijkheid, maar bestendigt deze juist door de moeder tussen hamer en aambeeld te

¹⁷³ Guide to Good Practice 2020, par. 68.

¹⁷⁴ Met inbegrip van intieme terreur.

¹⁷⁵ Hale 2017, p. 15.

plaatsen. Daarmee verstevigt het Verdrag op een geïnstitutionaliseerde wijze de machtspositie van de pleger-ouder, en vergroot het de kans op huiselijk geweld.

4. Kinderontvoering vanuit een kinderrechtenperspectief

Het feitencomplex dat onder het HKOV als kinderonvoering kwalificeert, is in essentie een gespecificeerde verschijningsvorm van ouderlijke scheiding met kinderen. De combinatie met een immigratierechtelijke dimensie, maakt dat er bij het standaardgeval van kinderonvoering in deze scriptie vier kinderrechten te categoriseren zijn: (i) het belang van het kind (artikel 3 lid 1 IVRK); (ii) het recht om gehoord te worden (artikel 12 IVRK); (iii) het recht op contact met beide ouders (artikel 9 lid 3 jo. artikel 10 lid 2 IVRK) en (iv) het recht op bescherming tegen geweld (artikel 19 IVRK).¹⁷⁶ Deze rechten en hun onderlinge verhouding zullen in vervolg van dit hoofdstuk worden besproken, met als doel uiteindelijk de contouren van een kinderrechtenkader te schetsen dat in de jurisprudentieanalyse als toetssteen kan fungeren.

De voornoemde kinderrechten vinden hun grondslag in het IVRK. Het IVRK kent ook een eigen bepalingen met kinderonvoering als onderwerp. Artikel 11 lid 1 IVRK ziet erop toe dat verdragsstaten maatregelen nemen “ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.” In dat kader spoort het tweede lid staten aan toe te treden tot internationale verbanden, zoals het HKOV. Dat artikel overlapt deels met artikel 35 IVRK, dat ook tot doel heeft ontvoeringen terug te dringen. Artikel 11 IVRK heeft echter primair de internationale variant van kinderonvoering uitgevoerd door ouders op het oog, terwijl artikel 35 IVRK niet tot die categorisering is beperkt.¹⁷⁷ In het licht van het HKOV is de rol van artikel 11 IVRK echter min of meer uitgespeeld, aangezien verdragsstaten zich door toetreding tot het HKOV in beginsel van hun verplichting uit hoofde van artikel 11 IVRK hebben gekweten.¹⁷⁸ Nu de reikwijdte van artikel 11 IVRK samenvalt met toepassingsgebied van het HKOV, zal ik een verdere bespreking van dat artikel hier dan ook laten rusten.

¹⁷⁶ Naar analogie van Florescu 2025, p. 63.

¹⁷⁷ Tobin, Lowe & Luke 2019, p. 370.

¹⁷⁸ Florescu 2025, p. 64.

4.1. Het belang van het kind

Artikel 3 lid 1 IVRK bepaalt dat dat bij alle maatregelen betreffende kinderen, de belangen van het kind een eerste overweging (*a primary consideration*) dienen te vormen. In het voorgaande is termencombinatie '(in) het belang van het kind' meermaals de revue gepasseerd. Het belang van het kind was reeds voor de invoering van het IVRK een bekende verschijning, maar met artikel 3 lid 1 IVRK werd beoogd afstand te nemen van de traditionele *welfare* benadering die in dit begrip doorklonk.¹⁷⁹ Desondanks wordt het begrip nog immer verweten zodanig onbepaald te zijn, dat het als een paard van Troje de behartiging van andere belangen dan die van het kind legitimeert.¹⁸⁰

In het licht van deze kritieken heeft het VN-Kinderrechtencomité (Comité) een *General Comment* uitgevaardigd, waarin het de toepassing van artikel 3 lid 1 IVRK heeft verhelderd.¹⁸¹ Het Comité pleit voor een holistische benadering van de belangen van het kind, maar wel in die verstande dat specifiek de rechten van het kind geborgd blijven.¹⁸² Daarnaast dient het belang van het kind op geïndividualiseerde wijze vastgesteld te worden, telkens aan de hand van de specifieke omstandigheden van het geval.¹⁸³

Dit werpt de vraag op in hoeverre de invulling onder het HKOV van het belang van het kind in lijn is met de uitleg van dit concept in de zin van artikel 3 lid 1 IVRK. De gedachtegang van het Verdrag is immers juist dat de aangezochte rechtbank zich onthoudt van een individuele afweging van de belangen van het kind; dat valt onder de jurisdictie van de gerechten van de gewone verblijfplaats.¹⁸⁴ De procedure strekt enkel tot het verkrijgen van een juridische titel die de directe terugkeer van het kind legitimeert, opdat de in strijd met het gezagsrecht ontstane situatie wordt hersteld.¹⁸⁵

Onder toepassing van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, stond het Comité in *N.E.R.Á v. Chile* voor het eerst voor de vraag hoe het HKOV en het IVRK zich tot elkaar verhouden.¹⁸⁶ Het ging in deze zaak om de zoon van een Chileense moeder en Spaanse vader, die met zijn moeder vanuit Spanje naar Chili was vertrokken en

¹⁷⁹ Van Bueren 1995, p. 45-46.

¹⁸⁰ Tobin, Lowe & Luke 2019, p. 370.

¹⁸¹ UN Doc CRC/C/GC/14 (*The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*), 29 mei 2013.

¹⁸² CRC/C/GC/14, par. 51.

¹⁸³ CRC/C/GC/14, par. 32.

¹⁸⁴ Pérez-Vera 1981, p. 430.

¹⁸⁵ Mol & Kruger 2018, p. 427.

¹⁸⁶ VN-Kinderrechtencomité 20 juni 2022, nr. 121/2020 (*N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile*).

vervolgens aldaar werd achtergehouden. Nadat het Chileense Hooggerechtshof op grond van het HKOV de terugkeer van het kind naar Spanje had gelast, legde de moeder de zaak namens het kind voor aan het Comité.

De Chileense staat voerde aan dat het Haags Verdrag inherent het belang van kinderen collectief dient door ontvoering te ontmoedigen, en dat een individuele toetsing daarom niet nodig was. Het comité verwierp dit argument door te stellen dat het enkele feit dat een beslissing overeenkomstig de voorschriften van het HKOV is genomen, niet maakt dat het besluit daarmee vanzelfsprekend in overeenstemming met artikel 3 lid 1 IVRK.¹⁸⁷ Het belang van het kind is namelijk een *primary consideration*, en dient als zodanig in de besluitvorming te worden betrokken.¹⁸⁸ Daarmee bevestigt het Comité wat eerder door verscheidene auteurs al werd bevroed, namelijk dat collectieve belangen inderdaad niet het individuele belang van een kind in een kinderonvoeringszaak kunnen overvleugelen.¹⁸⁹

Met conclusie dat de benadering van het belang van het kind onder het HKOV niet in lijn met artikel 3 lid 1 IVRK is, is nog niet gezegd wat de invulling van dat begrip wél behoort te omhelzen. Over dat laatste hebben juristen boekenkasten volgeschreven, maar tot een eenduidige definiëring is het vooralsnog niet gekomen. Deze scriptie koestert geenszins de pretentie die discussie te (kunnen) beslechten, maar probeert in de kaart te brengen hoe een conceptualisering van het belang van het kind inzake kinderonvoeringszaken met immigratie-elementen eruit zou zien.

In *General Comment 14* positioneert het Comité het belang van het kind onder meer als een substantief recht.¹⁹⁰ Om een oneigenlijke invulling daarvan te voorkomen, is het zaak zorgvuldig te analyseren wat dit recht in substantieve zin kan betekenen. Het belang van het kind kan als zelfstandig recht namelijk andere (kinder)rechten opzijzetten, nu het ingevolge artikel 3 lid 1 IVRK *a primary consideration* dient te zijn.

Tobin en Eekelaar stellen dat bij de notie van rechten – in algemene zin – centraal staat dat de rechthebbende het door het recht beschermde belang beschouwt als een

¹⁸⁷ VN-Kinderrechtencomité 20 juni 2022, nr. 121/2020 (*N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile*), par. 8.3.

¹⁸⁸ VN-Kinderrechtencomité 20 juni 2022, nr. 121/2020 (*N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile*), par. 8.2, 8.4-8.5; Florescu 2025, p. 131.

¹⁸⁹ Schuz 2015, p. 624-625; Tobin, Lowe & Luke 2019, p. 389.

¹⁹⁰ CRC/C/GC/14, par. 6(a).

uitdrukking van een aspect van diens welzijn.¹⁹¹ Vanuit deze lens brengt het feit de het belang van het kind als een substantief recht is geformuleerd met zich dat de betekenis daarvan in een concreet geval zoveel mogelijk dient plaats te vinden vanuit het perspectief van het individuele kind op zijn of haar eigen welzijn.¹⁹² Tevens vloeit uit die benadering voort dat ieder kinderrecht een of meer specifieke belangen van de rechthebbende vertegenwoordigt, aangezien kinderrechten in het leven zijn geroepen om het welzijn en het agentschap van kinderen te bevorderen.¹⁹³

Het belang van het kind is geen enkelvoudig belang, maar omvat een waaier aan factoren die gezamenlijk het welzijn van het kind bepalen.¹⁹⁴ Het is in die bundeling van belangen dat het belang van het kind weerspiegeld is. Nu aangenomen wordt dat de andere substantieve bepalingen van het IVRK de relevant geachte elementen van juridische status voorzien,¹⁹⁵ laat het belang van het kind zich dan ook het best vaststellen op basis van de in een concreet geval van toepassing zijnde kinderrechten.¹⁹⁶

Als materieel recht lijkt de toegevoegde waarde van artikel 3 lid 1 IVRK beperkt, nu de inhoud daarvan reeds is gedekt door de andere materiële rechten van het IVRK. In de literatuur klinken derhalve argumenten dat het belang van het kind beter uit de verf komt als een procedureel beginsel,¹⁹⁷ in de vorm van een juridisch mechanisme dat statelijke actoren verplicht de besluitvorming over kinderen te koppelen aan de kinderrechten onder het IVRK.¹⁹⁸ In die zin is de vraag of in een concreet geval aan de eisen van artikel 3 lid 1 IVRK is voldaan, primair een kwestie die de procedurele zijde van de besluitvorming betreft, waarbij een bevestigend antwoord dient te volgen indien er zich een *child rights-based approach* laat onderscheiden.¹⁹⁹

Florescu stelt zich op het standpunt dat deze interpretatie van artikel 3 lid 1 IVRK ook in kinderontvoeringszaken de voorkeur verdient.²⁰⁰ Een procedurele benadering van het belang van het kind vereist namelijk niet dat het aangezochte gerecht zich verdiept in de

¹⁹¹ Eekelaar & Tobin 2019, p. 92.

¹⁹² Eekelaar & Tobin 2019, p. 92.

¹⁹³ Zie voor een integrale bespreking van dit argument en het verband tussen agentschap en welzijn M.D.A. Freeman 2007.

¹⁹⁴ Voor een niet-limitatieve opsomming van relevant factoren, zie CRC/C/GC/14, par. 52-79.

¹⁹⁵ Kilkelly 2016, p. 60.

¹⁹⁶ Eekelaar & Tobin 2019, p. 95.

¹⁹⁷ Als bedoeld in CRC/C/GC/14, par. 6(c).

¹⁹⁸ Kilkelly 2016, p. 55.

¹⁹⁹ Eekelaar & Tobin 2019, p. 95.

²⁰⁰ Florescu 2025, p. 70.

merites van een concreet geval, maar staat een formele beschouwing toe die is toegesneden op de aan de orde zijnde materiële kinderrechten. In kinderontvoeringszaken met immigratiecomponenten wordt aldus recht gedaan aan artikel 3 lid 1 IVRK indien de conceptualisering van dit belang langs procedurele lijnen heeft plaatsgevonden, waarbij specifiek de hieronder te bespreken kinderrechten zijn geborgd. Artikel 3 lid 1 IVRK kan in een procedurele zin daarmee worden gezien als de toegangspoort tot de verwezenlijking van materiële kinderrechten.²⁰¹

Een en ander neemt niet weg dat het belang van het kind *een*, maar niet *de* eerste overweging dient te vormen. Het belang van het kind prevaleert dus niet per definitie boven andere overwegingen.²⁰² In *N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile* vertaalt het Comité dit principe in de constatering dat de weigeringsgronden in het HKOV restrictief uitgelegd dienen te worden, opdat de doelstelling van het HKOV kinderontvoeringen te weren niet wordt ondermijnd.²⁰³

4.2. Het recht om gehoord te worden

Fundamenteel voor de verwezenlijking van artikel 3 lid 1 IVRK is dat er waarde wordt gehecht aan de mening van het kind, als bedoeld in artikel 12 IVRK.²⁰⁴ Het is immers het kind zelf dat het best geplaatst is om diens belang te vertolken. Het hoorrecht fungeert daarbij als tegenwicht voor een paternalistische benadering van het belang van het kind, nu het verplicht dat aan de opvattingen van het kind zelf gewicht wordt toegekend.²⁰⁵ In een breder verband geldt dat de premisse dat kinderrechten kinderen een autonome en waardige positie in de maatschappij verschaffen niet opgaat,²⁰⁶ wanneer de stem van het kind niet goed hoorbaar is.²⁰⁷

Artikel 12 lid 1 IVRK beperkt de reikwijdte van het hoorrecht tot het kind dat “in staat is zijn of haar eigen mening te vormen.” Het Comité verbindt hier geen leeftijdsgrens aan.²⁰⁸ Bovendien vormt de bijzondere kwetsbaarheid of de zeer jonge leeftijd van het kind geen legitieme reden om diens mening te diskwalificeren.²⁰⁹ Het hanteren van een

²⁰¹ Kilkelly 2016, p. 66.

²⁰² CRC/C/GC/14, par. 39.

²⁰³ VN-Kinderrechtencomité 20 juni 2022, nr. 121/2020 (*N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile*), par. 8.6.

²⁰⁴ Eekelaar & Tobin 2019, p. 85.

²⁰⁵ Florescu 2025, p. 81.

²⁰⁶ M.D.A. Freeman 2007, p. 7.

²⁰⁷ M.D.A. Freeman 1994, p. 319.

²⁰⁸ CRC/C/GC/12, par. 21.

²⁰⁹ VN-Kinderrechtencomité 27 september 2018, nr. 12/2017 (*C.E. v. Belgium*), par. 8.7.

leeftijdsgrens is desondanks niet per definitie in strijd met het verdrag, zolang van dat criterium slechts een vermoeden uitgaat, en het niet doorslaggevend is voor de vraag of een kind zijn of haar mening kan vormen.²¹⁰ Daarnaast is het geen vereiste dat het kind blijk geeft de voorliggende kwestie volledig te kunnen doorgronden; het besef dat het een zienswijze uitdrukt over een hem persoonlijk aangaand geval, is voldoende.²¹¹

Uiteindelijk, zo geeft het Comité aan, moet de mening van het kind namelijk op waarde worden geschat aan de hand van diens leeftijd en rijpheid. Een en ander hangt samen met de *evolving capacities* van het kind, die impliceren dat mettertijd de bekwaamheid van het kind toeneemt.²¹² Als ondergrens geldt hierbij dat wanneer het kind in staat is zijn eigen mening te vormen, die mening in ieder geval serieus moet worden genomen – dat wil zeggen, dat het in de besluitvorming wordt betrokken.²¹³ Het toekennen van *due weight* aan de stem van het kind is een zeer significant onderdeel van de verwezenlijking van artikel 12 IVRK. Het hoorrecht omvat niet enkel uit het luisteren naar kinderen, maar komt pas echt van de grond wanneer die opvattingen daadwerkelijk doorwerken in besluitvorming over het kind.²¹⁴ Dit is niettemin een delicaat punt, omdat de vaststelling van de rijpheid van het kind afhankelijk is van wat daar door volwassenen onder wordt verstaan.²¹⁵ De voornaamste kritiek richt zich dan ook tot tokenisme van het hoorrecht, in die zin dat het beeld wordt geschetst naar kinderen te luisteren, maar er uiteindelijk geen navolging aan de mening van het kind wordt gegeven.²¹⁶

Het tweede lid van artikel 12 IVRK expliciteert de werking van het hoorrecht in juridische procedures. Kinderen moeten daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op de rechterlijke beslissing in zaken die hen aangaan.²¹⁷ Als waarborg tegen tokenisme, vergt een kinderrechtenbenadering tevens dat rechters tevens uitleggen op welke wijze aan de mening van het kind in een concrete zaak gewicht passend is toegekend.²¹⁸

In kinderontvoeringszaken betreft het doorgaans zeer jonge kinderen: in de helft van de in 2024 bij de Nederlandse rechter aanhangig gemaakt inkomende zaken waren de

²¹⁰ Lundy, Tobin & Park 2019, p. 416.

²¹¹ Lundy, Tobin & Park 2019, p. 405.

²¹² CRC/C/GC/12, par. 31; over de *evolving capacities* van een kind, zie Lansdown 2005.

²¹³ CRC/C/GC/12, par. 29.

²¹⁴ CRC/C/GC/5, par 12.

²¹⁵ Lundy 2007, p. 937.

²¹⁶ Hart 1992, p. 9.

²¹⁷ Florescu 2025, p. 94.

²¹⁸ Lundy 2007, p. 939.

betrokken kinderen niet ouder dan negen jaar.²¹⁹ Zogezegd mag leeftijd geen doorslaggevend criterium vormen voor het horen van kinderen, integendeel: juist ten aanzien van kwetsbare, zeer jonge kinderen is een extra inspanning om hen te horen gevegd, omdat die groep relatief snel over het hoofd wordt gezien.²²⁰ Voegen we hier een immigratierechtelijke component aan toe, dan is het hoorrecht in het bijzonder instrumenteel om de band met de ouders vast te kunnen stellen.²²¹ Dit is noodzakelijk om een gefundeerd oordeel te vormen over wat de gevolgen van een mogelijke scheiding van de meenemende ouder zullen inhouden. Daarnaast is het horen van kinderen niet alleen van groot belang om de aanwezigheid van huiselijk geweld te constateren,²²² maar verschaft het ook inzicht in wat het gevaarsbegrip in de zin van artikel 13 lid 1 sub b HKOV vanuit het perspectief van het kind concreet betekent.²²³

4.3. Het recht op contact met beide ouders

De verhouding tussen het kind en diens ouders komt in verscheidene bepalingen van het IVRK aan bod. In deze verhandeling staan artikel 9 lid 3 en artikel 10 lid 2 IVRK centraal, nu het samenspel van deze artikelliden betrekking heeft op het contact van het kind met gescheiden ouders in een internationale context, zoals dat bij kinderontvoering ook het geval is.²²⁴ Artikel 9 lid 3 IVRK verplicht staten het recht van het kind op contact met diens gescheiden ouders te eerbiedigen en te garanderen,²²⁵ tenzij dit in strijd is met het belang van het kind. Artikel 10 lid 2 IVRK beschermt materieel hetzelfde recht, maar dan dat van kinderen van wie de ouders in verschillende verdragsstaten verblijven. Onder deze bepaling kan het recht op contact, anders dan in artikel 9 lid 3 IVRK, in *uitzonderlijke omstandigheden* worden beperkt. De omvang van die uitzonderingsgrond is enigszins ruimer dan de belangen van het kind, nu het ook een beroep op socio-economische omstandigheden toestaat.²²⁶ Omdat contact met de beide ouders in beginsel in het belang van het kind wordt geacht,²²⁷ ligt de lat voor een beperking van het contact in de zin van

²¹⁹ Bureau Liaisonrechter 2024, p. 13.

²²⁰ Lundy, Tobin & Park 2019, p. 399.

²²¹ Florescu 2025, p. 185.

²²² Lundy, Tobin & Park 2019, p. 399.

²²³ Florescu 2025, p. 135.

²²⁴ Florescu 2025, p. 71-72.

²²⁵ Doek 2006, p. 28.

²²⁶ Pobjoy & Tobin 2019, p. 361.

²²⁷ Doek 2006, p. 29.

beide artikelen hoog; gedacht moet worden aan ouders die overduidelijk ongeschikt zijn voor het kind te zorgen, bijvoorbeeld vanwege een verleden van huiselijk geweld.²²⁸

Het recht op contact komt toe aan het kind, en moet niet gelezen worden als een recht van de ouders op contact met kind.²²⁹ Hoewel het tekstueel gezien lijkt alsof artikel 9 en 10 IVRK respectievelijk exclusief in een nationale en internationale context opereren, interpreteert het Comité deze bepalingen als liggend in elkaars verlengde, waarbij de toepasselijkheid van het ene artikel, die van het ander niet uitsluit.²³⁰ De artikelen kunnen in beginsel dan ook in samenhang worden behandeld.²³¹

De conceptualisering van het recht van het kind op contact met beide ouders in het geval van kinderontvoering is tamelijk complex. In kinderontvoeringszaken – ongeacht of immigratieoverwegingen redengevend zijn geweest voor de overbrenging – bemoeilijkt de weigering van het terugkeerverzoek de verwezenlijking van dit recht in fysieke zin aanzienlijk (tenzij de andere ouder de nationaliteit van of anderzijds zelfstandige verblijfsrechten in dat land heeft), omdat een bezoek van de achterblijvende ouder aan het land waarnaar het kind is overbracht onderworpen is aan nationale immigratieregels. Die situatie blijft in beginsel in ieder geval voortbestaan zolang er geen internationale omgangsregeling is vastgesteld.²³²

Bij een kinderontvoering met immigratieaspecten leidt zowel de toe- als afwijzing van het terugleidingsverzoek per definitie tot een beperking van het contact van het kind met beide ouders. De precieze inhoud van dit contact na de terugleidingsprocedure is afhankelijk van een veelheid aan factoren, waarvan de behandeling buiten het bereik van deze scriptie ligt.²³³ Wat de rechter in die procedure wel direct in de hand heeft, is met welke ouder het kind primair komt te verblijven. Het recht van het kind op contact met beide ouders wordt hier dan ook geconceptualiseerd in het licht van de omstandigheid dat het kind na de terugleidingsprocedure bij één ouder komt te verblijven, nu dat in

²²⁸ Tobin & Cashmore 2019a, p. 335.

²²⁹ Tobin & Cashmore 2019a, p. 330.

²³⁰ Florescu 2025, p. 79, onder verwijzing naar VN-Kinderrechtencomité 3 februari 2020, nr. 30/2017 (*N.R. v. Paraguay*).

²³¹ Pobjoy & Tobin 2019, p. 359.

²³² In het kader van de omgangsregeling is het doorgaans het kind dat tussen de ouders heen en weer reist.

²³³ Bijvoorbeeld: of en, zo ja, de tijdsduur voordat er een bodemprocedure is voltrokken, de invulling van een eventuele daarin vastgestelde omgangsregeling, de van toepassing zijnde immigratieregels, de nationaliteit van de ander ouder en de geografische afstand tussen de twee ouders.

ieder geval hetgeen is wat zich na afloop van de immigratie-gerelateerde kinderontvoeringszaak voor zal doen.

In een dergelijke situatie zal het contact van het kind met beide ouders in beginsel worden beperkt door het immigratierecht van het land waar het kind verblijft. Reeds tijdens de totstandkoming van dit recht wezen verdragsstaten op dit spanningsveld, waarbij het recht op contact met beide ouders het onderspit lijkt te delven tegenover de soevereine bevoegdheid van staten om hun grenzen te controleren.²³⁴ In die zin vormen immigratieregels in wezen een impliciete weigeringsgrond,.

In de gevallen dat er geen indicaties zijn die erop wijzen dat contact met een ouder in strijd zal zijn met het belang van het kind, kan strikt op basis van de artikelen 9 lid 3 en 10 lid 2 IVRK een keuze voor af- of toewijzing van het terugkeerverzoek niet worden gefundeerd, aangezien in beide gevallen de negatieve consequenties voor het recht van het kind op contact met beide ouders min of meer gelijk zullen zijn.

Hierbij moet een kanttekening worden geplaatst wanneer een van de ouders de primaire verzorger van het kind is. Dit is een reëel scenario, zeker bij kinderontvoeringen waar immigratieoverwegingen een rol hebben gespeeld.²³⁵ Hoewel er weinig onderzoek is gedaan naar de betekenis van dit kinderontvoeringsparadigma ten aanzien van de verwezenlijking van het recht van het kind op contact met beide ouders,²³⁶ kan aansluiting worden gezocht bij de pedagogische uitgangspunten over het kind-ouder contact. De drie voornaamste belangen van dit contact zijn een adequate verzorging, fysieke veiligheid en een affectief klimaat.²³⁷ Emery heeft deze uitgangspunten in een behoeftepiramide verwerkt. Die piramide laat zien dat kinderen, voor contact met twee ouders, eerst baat hebben bij een ouder die in de adequate zorg kan voorzien.²³⁸ Van de primaire verzorger mag, behoudens aanwijzingen voor het tegendeel, worden aangenomen dat deze beter dan de andere ouder in staat is het kind de noodzakelijke, continue verzorging en geborgenheid te bieden.

Indien het immigratierecht aan de volledige verwezenlijking van het recht van het kind op contact met beide ouders in de weg staat, moet dit recht aldus zo worden geïnterpreteerd

²³⁴ Florescu 2025, p. 73.

²³⁵ Zie hoofdstuk 3.3.

²³⁶ Florescu 2025, p. 157.

²³⁷ Lünemann & Lünemann 2024, p. 11.

²³⁸ Emery 2016 (zoals aangehaald door Lünemann & Lünemann 2024, p. 12).

dat contact met de primair verzorgende ouder voorrang geniet. Als uitgangspunt geldt derhalve dat in teruggeleidingsprocedures waarin een primaire verzorger betrokken is, het samenspel van artikel 9 lid 2 en artikel 10 lid 3 IVRK vergt dat een beslissing wordt genomen die het mogelijk maakt dat het kind bij de primaire verzorger kan verblijven.

4.4. Recht op bescherming tegen geweld

Het recht op bescherming tegen geweld in de gezinssfeer is gewaarborgd in artikel 19 IVRK. Het artikel hanteert een brede definitie van het begrip geweld, en het eerste lid verplicht verdragsstaten maatregelen te nemen ter bescherming van het kind tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, verwaarlozing, (seksueel) misbruik en mishandeling, terwijl het onder de hoede staat van de ouders.²³⁹

Hoewel dit recht in een teruggeleidingsprocedure niet op dezelfde wijze als de eerder besproken kinderrechten vanzelfsprekend aan de orde komt, is het bijzonder relevant bij kinderonthoeringen die verband houden met immigratieoverwegingen. Zoals in hoofdstuk 3.3.2 is uiteengezet, bestaat in dergelijke gevallen immers een verhoogd risico op partnergeweld.

Ook de blootstelling aan partnergeweld, zonder dat het kind hierbij zelf direct het doelwit is, valt onder de reikwijdte van artikel 19 lid 1 IVRK. Het Comité schaaft dit onder de noemer van geestelijke of emotionele verwaarlozing van het kind.²⁴⁰ Ondanks dat er in situaties van partnergeweld tevens een verhoogd risico op directe mishandeling van het kind bestaat,²⁴¹ is dat voor de uitkomst onder een kinderrechtelijke benadering niet per definitie relevant. Artikel 19 lid 1 IVRK ziet het recht op bescherming tegen geweld namelijk als een essentiële stap naar het respecteren van de menselijke waardigheid van kinderen.²⁴² Om die reden veroordeelt het *alle* vormen van geweld, ongeacht de aard en gevolgen daarvan.²⁴³

Artikel 19 lid 1 IVRK verplicht staten alle passende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat elk kind wordt beschermd tegen alle vormen van geweld.²⁴⁴ Uit hoofde van het

²³⁹ Tobin & Cashmore 2019b, p. 692-693.

²⁴⁰ CRC/C/GC/13, par. 20(b).

²⁴¹ Voor zover er überhaupt van een onderscheid tussen direct en secundair slachtofferschap gesproken kan worden, zie Stark 2023, p. 79-85.

²⁴² CRC/C/GC/13, par. 3(b).

²⁴³ CRC/C/GC/13, par. 17.

²⁴⁴ Todres 2019, p. 221.

tweede lid dient tevens bij een melding van geweld proactief een onderzoek opgezet te worden ter vaststelling en het vergaren van bewijs van het geweld.²⁴⁵

Een en ander brengt met zich dat de restrictieve toepassing van artikel 13 lid 1 sub b HKOV in het licht van artikel 19 IVRK niet door de beugel kan. Zowel het hanteren van een hoge maatstaf ten aanzien van het bestaan van een ernstig risico op gevaar, als het grote vertrouwen dat – ten onrechte – in de capaciteiten van beschermingsmaatregelen wordt gevestigd, is niet in lijn met verplichting van statelijke autoriteiten om tegen *alle* vormen van geweld *passende* maatregelen te nemen. Daarnaast geldt dat gerechten bovenmatig alert moeten zijn op signalen van huiselijk geweld, met het oog op de wijze waarop de interactie tussen het immigratierecht en het HKOV institutioneel een machtspositie van de achterblijvende ouder synthetiseert. Immigratieoverwegingen vormen aldus een risicofactor van huiselijk geweld, in het bijzonder wanneer de meebrengende ouder tevens de primaire verzorger van het kind is.²⁴⁶

Florescu ziet bovendien een verband tussen de scheiding van het kind met diens primaire verzorger en geweld tegen het kind. In het licht van de ruimte geweldsdefinitie en de inclusie van psychologisch geweld van het Comité, benadrukt zij dat de scheiding van het kind met de primaire verzorger mogelijk onder de reikwijdte van artikel 19 IVRK kan vallen.²⁴⁷ Vanuit een systemisch oogpunt is er zeker grond voor deze stellingname, nu artikel 19 IVRK ook ten opzichte van statelijke actoren normatief is.²⁴⁸

4.5. Contouren van een kinderrechtenkader

Uit het voorgaande volgt dat een kinderrechtenbenadering aanvangt bij artikel 3 lid 1 IVRK. Het belang van het kind laat zich in kinderonthoeringszaken het best begrijpen als een procedureel beginsel dat de rechter verplicht de in een concreet geval relevante kinderrechten te identificeren, deze in onderlinge samenhang te beoordelen en inzichtelijk te motiveren hoe zij tegen elkaar zijn afgewogen. Artikel 3 lid 1 IVRK fungeert daarmee als de toegangspoort tot de verwezenlijking van de andere materiële kinderrechten.

²⁴⁵ CRC/C/GC/13, par. 51.

²⁴⁶ CRC/C/GC/13, par. 48.

²⁴⁷ Florescu 2025, p. 159.

²⁴⁸ CRC/C/GC/13, par. 36.

In kinderontvoeringszaken met een immigratierechtelijke dimensie vallen onder de paraplu van het belang van het kind in ieder geval het recht van het kind om te worden gehoord (artikel 12 IVRK) en het recht op contact met beide ouders (artikelen 9 lid 3 en 10 lid 2 IVRK). Indien de teruggeleidingsprocedure daartoe aanleiding geeft, moet tevens rekenschap worden gegeven aan het recht op bescherming tegen geweld (artikel 19 IVRK).

Een kinderrechtenbenadering vereist daarbij niet dat het aangezochte gerecht vooruitloopt op een inhoudelijke gezagsbeslissing, maar strekt tot een procedure waarin expliciet wordt gemotiveerd welke kinderrechten in het geding zijn, hoe deze zijn gewogen en waarom uiteindelijk voor terugkeer dan wel weigering daarvan is gekozen.

249

Voor kinderontvoeringszaken waarin immigratieoverwegingen een rol spelen, leidt dit tot het volgende toetsingskader.

Ten eerste moet het recht van het kind om te worden gehoord daadwerkelijk worden geëffectueerd. Het kind dient, ongeacht zijn leeftijd, in beginsel de gelegenheid te krijgen zijn of haar mening kenbaar te maken, waarna de rechter inzichtelijk maakt welk gewicht aan die mening is toegekend. Aan de hand van de mening van het kind kunnen de aard van de verzorgingsrelatie met beide ouders, de aanwezigheid en schadelijkheid van huiselijk geweld en de gevolgen van een terugkeer voor het kind in kaart worden gebracht.

Daarnaast dient het recht op contact met beide ouders in de procedure te worden betrokken. In aan immigratie gerelateerde kinderontvoeringen zullen immigratierechtelijke restricties het fysieke contact met beide ouders veelal in de weg zitten, ongeacht de uitkomst van de teruggeleidingsprocedure. Wanneer één ouder de primaire verzorger is, brengt een kinderrechtenbenadering echter mee dat de continuïteit van de verzorgingsrelatie zwaar dient te wegen. Vanuit een pedagogisch perspectief geniet het verblijf bij de primaire verzorger dan in beginsel de voorkeur.

Ten slotte brengt artikel 19 IVRK mee dat de rechter onderzoekt of aanwijzingen bestaan voor geweld tegen het kind. Niet alleen geweld dat zich direct tot het kind richt is relevant, maar ook de blootstelling aan partnergeweld valt onder de bescherming van artikel 19 IVRK. Wanneer de meenemende ouder stelt dat terugkeer vanwege verblijfsrechtelijke

²⁴⁹ Florescu 2025, p. 184.

belemmeringen feitelijk onmogelijk is, dient bovendien te worden onderzocht of deze omstandigheden ertoe kunnen leiden dat het kind van zijn primaire verzorger wordt gescheiden of dat de ouder na terugkeer opnieuw afhankelijk wordt van een mogelijk gewelddadige partner.²⁵⁰ In dat verband moet het gerecht zich ervan vergewissen of de beschermingsmaatregelen daadwerkelijk effectieve bescherming zullen bieden.²⁵¹

Indien sprake is van een primaire verzorger, dient de rechter te onderzoeken hoe sterk de afhankelijkheidsrelatie tussen deze ouder en het kind is. Naarmate de band hechter is, wegen de gevolgen van een mogelijke scheiding zwaarder. Een gedwongen scheiding van de primaire verzorger grijpt immers diep in op het welzijn van het kind en kan, mede in het licht van de ruime uitleg van artikel 19 IVRK, uitmonden in een situatie die het kind geweld aandoet.²⁵²

Uit deze uitgangspunten kunnen de volgende vragen worden gedestilleerd, aan de hand waarvan in het volgende hoofdstuk de jurisprudentieanalyse plaats zal hebben.

1. Wordt het belang van het kind individueel in kaart gebracht overeenkomstig de procedurele benadering van artikel 3 IVRK?
2. Is het kind gehoord, en blijkt uit de motivering welk passend gewicht in het kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV aan diens mening is toegekend, in de zin van artikel 12 IVRK?
3. Is de relatie tussen het kind en de primaire verzorger meegewogen bij de beoordeling van het recht op contact met beide ouders als bedoeld in artikel 9 lid 3 jo. artikel 10 lid 2 IVRK, waarbij tevens is onderzocht of immigratierechtelijke belemmeringen tot een objectieve onmogelijkheid van terugkeer kunnen leiden?
4. Is het recht op bescherming tegen geweld overeenkomstig artikel 19 IVRK onderzocht, waarbij aandacht is besteed aan de gevolgen van een eventuele scheiding van de primaire verzorger en de effectiviteit van beschermingsmaatregelen bij terugkeer?

²⁵⁰ Florescu 2025, p. 187.

²⁵¹ Florescu 2025, p. 189.

²⁵² Florescu 2025, p. 187.

5. Jurisprudentieonderzoek

5.1. Methode

Zoals reeds is benoemd, zal het jurisprudentieonderzoek een klassiek karakter hebben.²⁵³ Het doel is om aan de hand van kinderrechtelijke normen de stand van de Nederlandse rechtspraak inzake aan immigratie gerelateerde inkomende kinderontvoeringszaken te duiden, en daarmee tot de beantwoording van de onderzoeksvraag te komen. De omvang van de analyse is afgebakend tot aan de toepasselijkheid van artikel 13 lid 1 sub b HKOV.

Immigratieargumenten worden bij kinderontvoeringszaken niet altijd als zodanig naar voren gebracht of door gerechten herkend. Vaker is immigratieproblematiek een steunend element binnen een andere argumentatiestructuur – bijvoorbeeld ter inkleuring van artikel 13 lid 1 sub b HKOV – of komt het in zijn geheel niet aan de orde.²⁵⁴ Prima facie is het dus lastig vast te stellen of er sprake is van een kinderontvoeringszaak waarbij immigratieoverwegingen een rol (kunnen) spelen. Ik heb derhalve ruim geformuleerde zoektermen gehanteerd, waarbij een uitspraak geschikt werd geacht wanneer de meenemende ouder ten opzichte van de achterblijvende ouder niet beschikte over een zelfstandig verblijfsrecht in het land van de gewone verblijfplaats van het kind. In deze gevallen is er immers sprake van immigratieongelijkheid.

Voor de bestudering van een nationale kinderontvoeringspraktijk is het gebruik van een nationale database noodzakelijk, daar het zowel in kwantitatief als inhoudelijk opzicht een rijke bron vormt. De jurisprudentieanalyse beslaat al de tot 9 mei 2026 op Rechtspraak.nl gepubliceerde kinderontvoeringszaken waarbij immigratieongelijkheid – zowel op de voor- als achtergrond – een rol speelt. De queeste naar dergelijke zaken is op rechtspraak.nl aan de hand van een drietal zoekopdrachten verricht. De eerste zoekopdracht vond plaats onder de termen “Haags Verdrag inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale kinderontvoering” en “verblijfsvergunning” en de tweede bestond uit de combinatie van “HKOV” en “verblijfsvergunning”.

Dit leverde een totaal van 75 onderscheidenlijke uitspraken op, waarvan uiteindelijk 23 geschikt zijn gebleken. Het uiteindelijke relatief kleine aantal houdt verband met het feit dat een overplaatsing van kinderen in principe altijd grensoverschrijdende elementen

²⁵³ Naar Kostense, De Jong & Nieuwboer 2025, p. 2592.

²⁵⁴ Florescu 2025, p. 167.

bevat. Zo ziet bijvoorbeeld de zoekterm verblijfsvergunning in veel gevallen niet op de verblijfsvergunning van het land van herkomst, maar op die in Nederland. Desalniettemin ben ik bij deze zoektermen gebleven om de kans achter het net te vissen, zo veel als mogelijk te beperken. Immigratieargumenten worden immers zelden zelfstandig ingezet. Daarnaast zijn de uitspraken waarin het oordeel was dat er geen sprake was van een onrechtmatige overbrenging of achterhouding, in de zin van artikel 3 HKOV, ook terzijde geschoven. In die gevallen kwam het namelijk niet tot een inhoudelijke behandeling van artikel 13 lid 1 sub b HKOV.

Een jurisprudentieanalyse aan de hand Rechtspraak.nl kent doorgaans de limitatie dat niet alle zaken worden gepubliceerd. Die beperking geldt niet voor dit onderzoek: uit artikel 4 lid 1, onder 6, Besluit selectiecriteria uitsprakendatabank Rechtspraak.nl volgt namelijk dat een uitspraak in een teruggeleidingsprocedure onder het HKOV altijd wordt gepubliceerd.

5.2. Het belang van het kind

Wordt het belang van het kind individueel in kaart gebracht overeenkomstig de procedurele benadering van artikel 3 IVRK?

Zoals reeds naar voren kwam bij de bespreking van het belang van het kind, is er tot op heden geen heersende interpretatie van dit concept. Dit beeld is ook zichtbaar in de geselecteerde uitspraken. Opvallend is dat in slechts één zaak het belang van het kind expliciet onder artikel 3 lid 1 IVRK werd vermeld.²⁵⁵

Verder wordt in een groot aantal uitspraken (43%) het belang van het kind in het geheel niet besproken of niet betrokken bij de inhoudelijke beoordeling van *sic* het teruggeleidingsverzoek. In laatstgenoemde categorie komt het belang van het kind bijvoorbeeld uitsluitend aan de orde in het kader van de opdracht aan de bijzondere curator om de uitkomst van de procedure met het kind te bespreken of bij de beoordeling van een verzoek tot schorsing van de tenuitvoerlegging van de beschikking.

Wordt het belang van het kind wel in de besluitvorming betrokken, dan wordt er veelal (35%) volstaan met een verwijzing naar de uitspraak van de Hoge Raad van 20 januari 2006.²⁵⁶ In het kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV wordt daar overwogen dat aan de

²⁵⁵ Rb. Den Haag 26 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:1640, onder *artikel 3 IVRK en artikel 8 EVRM*.

²⁵⁶ HR 20 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU4795, zie hoofdstuk 2.3.

voorwaarden van die weigeringsgrond niet reeds is voldaan, indien het belang van het kind minder goed gediend is in het land van de gewone verblijfplaats van het kind.²⁵⁷ Op zichzelf is deze stellingname niet strijdig met artikel 3 lid 1 IVKR, maar de procedurele dimensie van het belang van het kind vergt niettemin een nadere uitwerking.

In een enkel geval overweegt de rechtbank dat een beslissing onder het HKOV per definitie de belangen van het kind dient.²⁵⁸ Zoals is besproken in hoofdstuk 4.1, stelt deze algemene benadering van artikel 3 lid 1 IVRK het Comité niet tevreden. Overigens zoeken de gerechten buiten dit geval wel naar een individuele invulling van het belang van het kind.

In een tweetal uitspraken staat het belang van het kind centraal buiten de kaders van het HKOV, waarbij aansluiting wordt gezocht bij het EVRM.²⁵⁹ Ik zal daar verder niet dieper op ingaan, naast dat ook die benadering geen blijk geeft van de vereiste procedurele conceptualisatie onder het IVRK.

Twee uitspraken onderscheiden zich, in de zin dat daarin sporen van een kinderrechtbenadering vallen te ontwaren. In de hofuitspraak van 28 juli 2012 werd een op zichzelf staande – dat wil zeggen buiten de band van een van de weigeringsgronden – analyse van het belang van het kind aangelegd.²⁶⁰ Het hof zag in de bescherming van de banden van het kind met beide ouders de sleutel naar de verwezenlijking van het belang van het kind. Er werd hierbij echter geen aansluiting gezocht bij de mening van het kind of vermelding gemaakt van het recht op bescherming tegen geweld. Ook ontbreekt een verwijzing naar het IVRK, zowel ten aanzien van het belang van het kind als van het recht van het kind op contact met beide ouders. Formeel speelt het kinderrechtenkader dan ook geen rol, terwijl de procedurele zijde van het belang van het kind vergt dat wordt geëxpliciteerd welke kinderrechten in het geding zijn, en wat de invloed daarvan op de besluitvorming is geweest, temeer nu de moeder niet over verblijfsrechten in het land van herkomst beschikte en de band met beide ouders onverminderd onder druk zou komen te staan.²⁶¹

²⁵⁷ Bijvoorbeeld Rb. Den Haag 6 maart 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BV7607, r.o. 26; Hof Den Haag 20 september 2021 ECLI:NL:GHDHA:2021:1738, r.o. 5.15.

²⁵⁸ Rb. Den Haag 26 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:1640, onder *artikel 3 IVRK en artikel 8 EVRM*.

²⁵⁹ Rb. Den Haag 3 februari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2756, r.o. 5.26; Rb. Den Haag 19 december 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:2535, r.o. 5.28.

²⁶⁰ Hof Den Haag 28 juni 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9796, r.o. 13.

²⁶¹ Hof Den Haag 28 juni 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9796, r.o. 14.

In een andere hofuitspraak kwam het belang van het kind onder de noemer van artikel 13 lid 1 sub b HKOV naar voren. Het hof verbond het belang van de kinderen met de mogelijkheid van contact tussen de kinderen en de meenemende moeder, die bezwaarlijk naar Egypte terug kon keren. Voorts sloeg het bij die beoordeling ook acht op de mening van het oudste kind, en de leefomstandigheden waarin de kinderen zouden komen te verblijven in Egypte.²⁶² Hiermee geeft het hof blijk van een breder beoordelingskader, waarin de belangen van het kind aan de hand van materiële gronden vorm krijgen. Wederom wordt echter niet geëxpliciteerd welke kinderrechten aan die beoordeling ten grondslag zijn gelegd. Nu de procedurele zijde van het belang van het kind in het bijzonder vraagt om de incorporatie, en daarmee het benoemen van kinderrechten, kan ook ten aanzien van deze uitspraak niet worden geconcludeerd dat het hof genoegzaam aan de eisen van artikel 3 lid 1 IVRK tegemoetkomt.

Het voorgaande noopt tot de conclusie dat de rechtspraak ten aanzien van het belang van het kind niet voldoet aan de maatstaven die daar onder het IVRK aan zijn gesteld. Het blijft onbesproken, wordt niet betrokken in de besluitvorming over het teruggeleidingsverzoek of van relevantie ontdaan. Indien het wel uitdrukkelijk aan bod komt, is weliswaar een geïndividualiseerde invalshoek zichtbaar, maar ontbreekt het aan een kinderrechtelijke invulling van de procedurele dimensie. Daarnaast wordt ook de plaats van het belang van het kind miskend. Het wordt als een substantief voorschrift behandeld, bijvoorbeeld ter invulling van of als een aparte weigeringsgrond. De procedurele zijde vereist echter een bredere benadering van het belang van het kind, opdat het als het ware boven de procedure hangt en ruimte biedt aan de relevante kinderrechten om in het oordeel te worden betrokken.

5.3. Het recht om gehoord te worden

Is het kind in het kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV over de band met de meenemende ouder dan wel vaststelling van een risico op gevaar gehoord, en blijkt uit de motivering welk passend gewicht aan diens mening is toegekend, in de zin van artikel 12 IVRK?

Alvorens de uitspraken inhoudelijk worden behandeld, wil ik eerst nog enkele inleidende opmerkingen plaatsen. Artikel 5.1 Procesreglement Internationale ontvoering van kinderen schrijft voor dat kinderen van zes jaar en ouder worden gehoord door de

²⁶² Hof Den Haag 22 augustus 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:3225, r.o. 13-14.

rechtbank.²⁶³ Daarnaast wordt sinds 2017 in iedere zaak waarin kinderen van drie jaar betrokken zijn, een bijzondere curator benoemd, die twee gesprekken met het kind voert.²⁶⁴

Hoewel artikel 12 IVRK een belangwekkend recht omhelst, zijn de toetsingsmogelijkheden in het dit onderzoek enigszins beperkt. De mening van het kind komt in de te behandelen zaken namelijk weinig aan bod, nu het dikwijls om kinderen jonger dan zes jaar gaat. Ten aanzien van deze kinderen vormt de rol van de bijzondere curator een aanwijzing dat zij, gelet op hun jonge leeftijd, desalniettemin adequaat in de gelegenheid zijn gesteld om hun mening kenbaar te maken. Daarnaast woont de bijzondere curator – indien het kind zes jaar of ouder is – het gesprek met de rechter bij. Ook dit is in het licht van artikel 12 IVRK toe te juichen. Deze analyse neemt echter enkel de uitspraak zelf tot onderwerp. Ten aanzien van de rol van de bijzondere curator – voor zover die niet nader in de uitspraaktekst terugkomt – wordt met de voorgaande opmerkingen volstaan.

Indien het kind wel is gehoord, geeft een bestudering van de uitspraak niet weer wat er tijdens het gesprek met de rechter naar voren is gebracht. Het zwaartepunt van de analyse ligt daarom bij het tweede onderdeel van de vraagstelling, nu in het rechterlijk oordeel wel de motivering en de weging van de zienswijze van het kind valt af te lezen. Deze beperking doet echter geen afbreuk aan de validiteit van het onderzoek, aangezien beide onderdelen cumulatieve vereisten van het hoorrecht vormen. Het ontbreken van informatie over de inhoud van het kindgesprek staat immers niet in de weg aan een beoordeling van de vraag of inzichtelijk is gemaakt hoe de mening van het kind in de besluitvorming is betrokken.

In twaalf (52%) van de uitspraken was geen van de betrokken kinderen ouder dan zes jaar. Zij zijn overeenkomstig het procesreglement aldus niet gehoord. Het categoriaal uitsluiten van deze kinderen op basis van een leeftijdscriterium is niet in lijn met het IVRK, al lijkt dit voldoende te zijn ondervangen met de rol van de bijzondere curator. In acht van de voornoemde twaalf uitspraken was er echter geen bijzondere curator benoemd, waarbij het opmerkelijk is dat hier een drietal zaken bij zat waarin het kind wel drie jaar

²⁶³ *Stcrt.* 2024, nr. 20407, 1 juli 2024.

²⁶⁴ Bureau Liaisonrechter 2023, p. 9; Rap & Florescu 2020, p. 163.

of ouder was.²⁶⁵ Ten aanzien van deze uitspraken is artikel 12 IVRK wel geschonden, aangezien op basis van een leeftijdscriterium niet is nagegaan of het kind in staat is een mening over de mogelijke teruggeleiding te vormen.

In de overige uitspraken zijn de betrokken kinderen wel uitgenodigd voor een gesprek met de rechter, waarbij zij indien gewenst vergezeld werden door de bijzondere curator.²⁶⁶ Dit gesprek vond niet in alle gevallen plaats; soms zagen kinderen daarvan af.²⁶⁷ De mening van het kind wordt doorgaans niet betrokken bij de beoordeling van artikel 13 lid 1 sub b HKOV. In drietal uitspraken wordt hier wel acht op geslagen. Zo wordt het oordeel dat de kinderen veilig zijn in het land van herkomst onderbouwd door te verwijzen naar de stellingen van de kinderen dat zij het aldaar “goed hebben”.²⁶⁸ Onduidelijk blijft echter hoe zich dit verhoudt tot het bestaan van een ernstig risico op gevaar of een ondraaglijk toestand in de zin van artikel 13 lid 1 sub b HKOV. In een andere uitspraak sluit het hof ter verwerping van de weigeringsgrond ook aan bij de meningen van de betrokken kinderen, waaruit naar het oordeel van het hof blijkt dat er geen sprake is van huiselijk geweld.²⁶⁹

Voorts is opvallend dat de band met de betrokken ouder – voor zover deze al aan de orde komt, zie hoofdstuk 5.4 – slechts zelden wordt gezien vanuit de opvattingen van het kind. In een uitspraak wordt de wens van het kind om niet van de moeder te worden gescheiden in de beoordeling betrokken, waar het bijdraagt aan het oordeel dat de scheiding van de moeder en het kind zou resulteren in een ondraaglijk toestand in de zin van artikel 13 lid 1 sub b HKOV.²⁷⁰ Dit is de enige zaak waarin aan de mening van het kind een passend gewicht toegekend lijkt te zijn.

Het hoorrecht wordt in de onderzochte rechtspraak aldus niet voldoende ten harte genomen. Hoewel in het merendeel van de gevallen mag worden aangenomen dat de betrokken kinderen op een kindvriendelijke wijze in de gelegenheid zijn gesteld hun mening te uiten, is het uiteindelijke gewicht dat daaraan in de besluitvorming wordt

²⁶⁵ Hof Den Haag 20 september 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:1738; Hof Den Haag 30 april 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:893; Rb. Den Haag 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:18463.

²⁶⁶ Met uitzondering van de uitspraken voor 2017; toen werd er in kinderontvoeringszaken nog niet standaard een bijzondere curator benoemd.

²⁶⁷ Rb. Den Haag 14 augustus 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:17886.

²⁶⁸ Rb. Den Haag 14 augustus 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:17886, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*.

²⁶⁹ Hof Den Haag 27 juni 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9796, r.o. 14.

²⁷⁰ Rb. Den Haag 19 maart 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:9891, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*.

toegekend beperkt. Ondanks dat er in dit onderzoek geen acht op in de inhoud van de kindgesprekken kan wordt geslagen, vormt het feit dat slechts in enkele uitspraken naar de opvattingen van het kind wordt verwezen een sterke aanwijzing dat de mening van het kind niet overeenkomstig artikel 12 IVRK van passend gewicht is voorzien, temeer nu het hoorrecht instrumenteel is om de relatie met de ouders dan wel het gevaarscriterium van artikel 13 lid 1 sub b HKOV van substantie te voorzien.²⁷¹ Dit noopt tot de conclusie dat het hoorrecht in de onderzochte rechtspraak slechts een formaliteit lijkt te zijn.

5.4. Het recht op contact met beide ouders en het recht op bescherming tegen geweld

Deze rechten van het kind zal ik in combinatie met elkaar behandelen. De in onderstaande vragen benadrukte elementen komen namelijk in samenhang terug in de argumentatiestructuur ter onderbouwing van de toe- of afwijzing van het verzoek.

*Is de relatie tussen het kind en de primaire verzorger meegewogen bij de beoordeling van het recht op contact met beide ouders als bedoeld in artikel 9 lid 3 jo. artikel 10 lid 2 IVRK, waarbij tevens is onderzocht of **immigratierechtelijke belemmeringen tot een objectieve onmogelijkheid van terugkeer** kunnen leiden?*

*Is het recht op bescherming tegen geweld overeenkomstig artikel 19 IVRK onderzocht, waarbij aandacht is besteed aan de **gevolgen van een eventuele scheiding van de primaire verzorger en de effectiviteit van beschermingsmaatregelen** bij een terugkeer?*

De behandeling van deze vragen zal minder systematisch en meer dogmatisch van aard zijn dan de voorgaande twee paragrafen, nu het samenspel van deze rechten raakt aan de kern van de probleemstelling van de scriptie; de paradoxale verhouding tussen het HKOV en het immigratierecht.²⁷² Er is een duidelijk verschil zichtbaar tussen de gehanteerde argumentatiestructuren in de toe- of afwijzing van het teruggeleidingsverzoek, waarbij enkel bij de afwijzing de betreffende rechten zijn gewaarborgd. Ik zal dit aan de hand van een tweetal blokschema's nader toelichten.

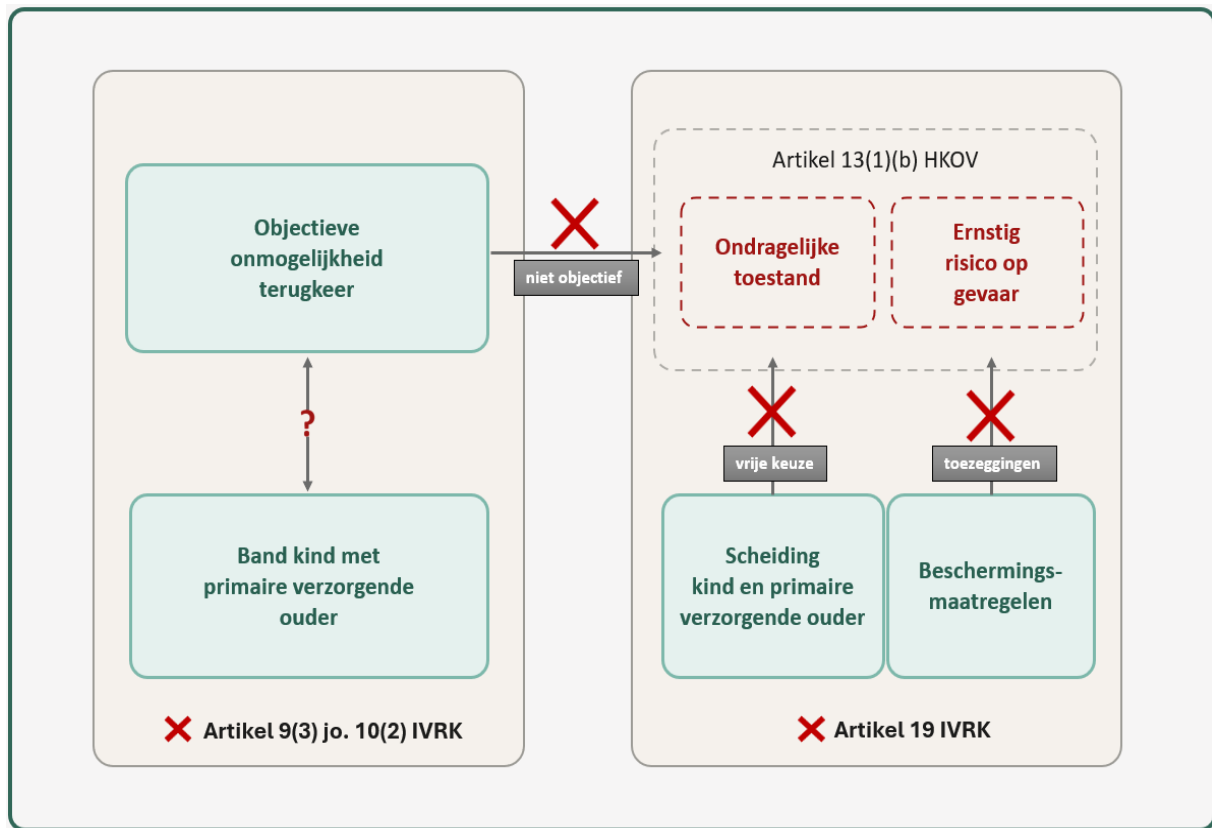
Wordt het teruggeleidingsverzoek toegewezen, dan hanteren gerechten doorgaans de argumentatiestructuur van figuur 1. Hierbij valt op dat het recht op bescherming tegen geweld en het recht op contact met beide ouders niet op correcte wijze in de beoordeling

²⁷¹ Zie hoofdstuk 4.2.

²⁷² Voor een uitwerking van die verhouding, zie hoofdstuk 3.

is

betrokken.

Figuur 1: toewijzing terugleidingsverzoek – geen kinderrechtenbenadering

Ik begin linksboven in het schema. Het betoog van de moeder (het betreft in de geselecteerde uitspraken steeds meenemende moeders) is telkens gefundeerd op het element dat een terugkeer voor haar objectief gezien onmogelijk is. Die onmogelijkheid is gelegen in verblijfsrechtelijke problematiek, wat het ernstig bemoeilijkt om in het land van herkomst op eigen benen te staan en tegelijkertijd een betekenisvolle rol als moeder te vertolken. In onderhavige uitspraken wordt die stelling unaniem verworpen, wat grond biedt voor de gevolgtrekking dat het de moeder vrij staat om terug te keren. Het kind komt aldus niet in een ondraaglijk situatie te verkeren, anders dan dat de scheiding van de moeder en het kind direct te wijten is aan de keuze van de moeder om het kind niet te vergezellen.

Door in de onmogelijkheid van terugkeer voornamelijk het eigen weigerachtige gedrag van moeder te lezen, wordt het beeld geschetst van een ouder die het welzijn van het kind ondergeschikt maakt aan haar eigen ondeugden. In het licht van een dergelijke baatzuchtigheid, valt een beroep een ondraaglijk toestand op grond van de scheiding van

kind en ouder inderdaad lastig te billijken. Het voorgaande is gevisualiseerd in de rechterzijde van figuur 1.

Niettemin valt er een en ander af te dingen op de inhoudelijke argumenten die aan deze redenering ten grondslag liggen. In veel gevallen heeft de stelling niet terug te kunnen keren niet alleen een immigratierechtelijke achtergrond, maar houdt die tevens verband met een situatie van huiselijk geweld. Of preciezer gesteld: het huiselijk geweld is voor de moeder een reden niet nabij de vader te willen verblijven en – begrijpelijkerwijs – het huwelijk te verbreken, maar die scheiding brengt met zich dat haar verblijfsrecht komt te vervallen.²⁷³

Het vermeende huiselijk geweld wordt echter veelal in het licht van een restrictieve toepassing van artikel 13 lid 1 sub b HKOV op bewijsrechtelijke gronden van de hand gewezen, zonder dat de gerechten daar inhoudelijk en actief onderzoek naar verricht hebben of zich hebben verwittigd van een veilige terugkeer.²⁷⁴ Het mes snijdt daarbij aan twee kanten; de verwerping maakt het enerzijds niet aannemelijk dat een terugkeer voor de moeder een gevaar oplevert, en anderzijds haalt het de angel uit het betoog dat strekte tot inkleuring van het ernstig risico op gevaar voor de kinderen.

Sterker nog, de gerechten kennen juist veel gewicht toe aan de toezeggingen van de vader om het verblijf van de moeder in het land van herkomst te faciliteren en daarmee eventuele verblijfsrechtelijke problematiek te mitigeren. De uitspraak van de rechtbank Den Haag van 20 mei 2025 is illustratief. De rechtbank overweegt dat “ervan uitgaand dat de vader zich aan deze toezeggingen (woningruil, visum en onderhoud) houdt, kan de rechtbank niet vaststellen dat de moeder niet kan terugkeren naar Dubai”, en “zolang partijen nog met elkaar gehuwd zijn, is in ieder geval niet gebleken of aannemelijk gemaakt dat de moeder niet kan terugkeren naar Dubai in haar hoedanigheid van echtgenote van de vader.”²⁷⁵ Dat is onbegrijpelijk, want de moeder heeft te kennen

²⁷³ Bijvoorbeeld Rb. Den Haag 17 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17307, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*.

²⁷⁴ Bijvoorbeeld Rb. Den Haag 14 augustus 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:17886, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*, waar de rechtbank anders dan het over en weer gestelde van de ouders, in het geheel geen overwegingen wijdt aan het geweld; Rb. Den Haag 19 maart 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:3865, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*; Hof Den Haag 22 februari 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BV7607, r.o. 24-26.

²⁷⁵ Rb. Den Haag 20 mei 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:9894, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*; in hoger beroep Hof Den Haag 7 juli 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:1361, r.o. 5.28.; in gelijke zin, Hof Den Haag 20 september 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:1738, r.o. 5.17-5.22.

gegeven te gaan scheiden van de vader omwille van (psychisch) geweld. De dynamiek omschreven in de paragrafen 3.2-3.3 komt in deze overwegingen onverhuld naar voren; de moeder moet de prijs voor contact met haar zeer jonge kinderen betalen in de vorm van een huwelijk met de vader.

Bovendien is het in het voorgaande omschreven kader in strijd met artikel 19 IVRK. Die bepaling verplicht de rechter namelijk een melding van huiselijk geweld serieus te nemen en niet louter op bewijsrechtelijke gronden te verwerpen, zeker nu kinderonthoeringszaken met immigratieaspecten een risicofactor vormen voor huiselijk geweld. Het is dan ook niet in lijn met verplichtingen uit dit artikel om het verblijf in een land afhankelijk te stellen van de niet rechtens afdwingbare toezeggingen van de vermeende geweldspleger of het enkele feit dat er in het land van herkomst beschermingsmaatregelen ‘kunnen’ worden genomen.²⁷⁶ Artikel 19 IVRK staat evenmin toe dat een vastgestelde mishandeling als onvoldoende ernstig wordt gekwalificeerd.²⁷⁷ Het sluit immers categoriaal alle vormen van geweld uit.

Meer fundamenteel bezien, is de focus op geweld jegens de moeder bij de beoordeling van de onmogelijkheid van terugkeer een schadelijke denkstap, aangezien dat het in hoofdstuk 3.3.2 omschreven mechanisme legitimeert: moeders worden onder het HKOV gedwongen in een huwelijk te blijven, omdat zij anders afscheid moeten nemen van hun kind. Waar het echter om hoort te draaien, is de vraag in hoeverre de moeder buiten de band van het huwelijk mag worden geacht een zelfstandig bestaan op te kunnen bouwen in het land van herkomst. In veel van de bestudeerde zaken deed de opwerping van huiselijk geweld dit beoordelingskader enigszins vertroebelen.

Niettemin wordt er in het merendeel van de zaken wel aandacht aan de verblijfsrechtelijke onmogelijkheid besteed, zij het in zeer summiere overwegingen. Veelal wordt dit in een enkele zin verworpen of oordeelt het gerecht dat de moeder voor korte tijd in het land kan verblijven, zonder nader uiteen te zetten op welke specifieke verblijfsrechtelijke aanspraken zij zich kan beroepen.²⁷⁸ Het gebrek aan motivering wekt het vermoeden dat

²⁷⁶ Rb. Den Haag 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17307, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*;

²⁷⁷ Hof Den Haag 7 juli 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:1361, r.o. 5.28.; Hof Den Haag 27 juli 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9796, r.o. 14.

²⁷⁸ Rb. Den Haag 28 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:18450, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*; Rb. Den Haag 26 juni 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:6400, onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*. Rb. Den Haag 15 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:1640, onder

de gerechten dit een heikel punt vinden, maar zij onder het HKOV weinig ruimte zien voor een andersluidend oordeel. Dit beeld vindt bevestiging in de hofuitspraak van 28 december 2022, waar het hof – weliswaar onbedoeld – de vinger op precies de zere plek weet te leggen: “het hof [is] niet gebleken dat de moeder, in elk geval zolang zij nog met de vader is getrouwd, niet samen met de kinderen naar Oman kan terugkeren.”²⁷⁹

Het hof expliciteert hier waar het HKOV in immigratie-gerelateerde zaken impliciet – weliswaar ook onbedoeld (zie hoofdstuk 3.2) – op stuurt. Waar het HKOV en het immigratierecht samenkomen, is het de positie van moeders, en in het verlengde daarvan, van hun kinderen, die onder de voet gelopen wordt. Het raamwerk waarin het HKOV opereert, is zodanig dat de rechters aldus weinig (juridische) aanknopingspunten zien om die positie te beschermen.

Niettemin kan een kinderrechtenbenadering hier uitkomst bieden, zo leert een aantal van de geselecteerde uitspraken. Daarvoor moeten eerst worden teruggekeerd naar het recht op bescherming tegen geweld. In onderhavige kinderontvoeringszaken vergt dat recht dat de gevolgen van een eventuele scheiding van de primaire verzorgende ouder en het kind in kaart worden gebracht, aangezien dit kan accumuleren tot een ondraaglijke toestand in de zin van artikel 13 lid 1 sub b IVRK. Hiertoe bestond in de reeds behandelde uitspraken geen aanleiding, omdat een scheiding onverkort aan de schuld van de meenemende ouder te wijten zou zijn (figuur 1).

Dit heeft echter implicaties voor de verwezenlijking van het recht op contact met beide ouders. In kinderontvoeringszaken met immigratieaspecten dient dit recht in het licht van de band met de primaire verzorger vorm te krijgen. Nu deze zorgrelatie in de voorgaande uitspraken aldus onbesproken bleef, is het recht op contact met beide ouders dan ook *per definitie* geschonden. Er ontbreekt immers fundamentele informatie over de aard van de zorgrelatie van de ouders jegens het kind, hetgeen een onmisbaar element vormt voor de conceptualisatie van dit recht.²⁸⁰

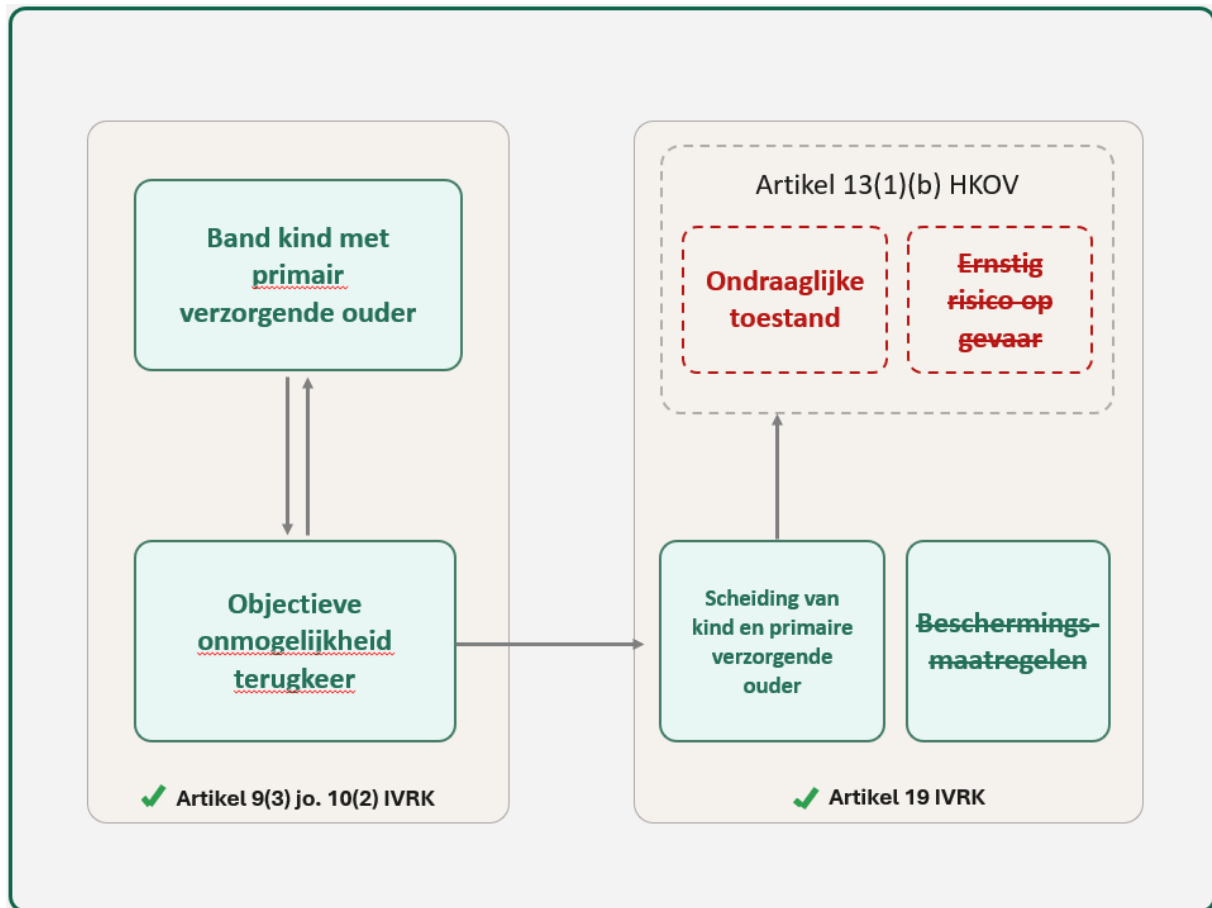
Een benadering waarbij dit recht wel geborgd is, vraagt dan ook om een andere aanvliegroute. Dit was in een aantal zaken het geval, waarbij zich de in figuur 2

Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag; Hof Den Haag 4 december 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:2535, r.o. 5.23-5.26.

²⁷⁹ Hof Den Haag 28 december 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2756, r.o. 5.14.

²⁸⁰ Zie hoofdstuk 4.3.

weergegeven argumentatiestructuur liet ontwaren. Het startpunt van deze benadering ligt in de linkerzijde van de figuur, waar nu de verblijfsrechtelijke objectieve onmogelijkheid in samenhang met de zorgrelatie van de moeder jegens het kind wordt bekeken.

Figuur 2: toewijzing teruggeleidingsverzoek – geen kinderrechtenbenadering

Met name de uitspraken van de rechtbank Den Haag van 19 maart 2026 en in het hoger beroep het hof Den Haag van 7 april 2026 maken dit inzichtelijk. Het onderzoek naar de vraag wanneer sprake is van een objectieve onmogelijkheid wordt ingevuld aan de hand van de zorg die de kinderen behoeven van de moeder. Daartoe is vereist dat de zorgrelatie in beeld wordt gebracht. Omdat moeder de primaire verzorger van de kinderen is, kan niet van haar worden gevraagd dat zij binnen de geldende immigratierestricties over voldoende bestaansmiddelen zal beschikken. De moeder kan niet zowel terugkeren, als in de primaire zorg voor het kind voorzien. De rechtbank overweegt derhalve dat er “een aanzienlijk risico [bestaat] dat de kinderen bij een terugkeer naar (land 1) in een

ondragelijke toestand terechtkomen, omdat zij dan feitelijk van de moeder gescheiden zullen worden”.²⁸¹

Het voornaamste verschil met uitspraken waarin het verzoek werd toegewezen, is dat de gerechten het immigratierecht in het land van herkomst niet als een *black box* beschouwen, maar zij daadwerkelijk onderzoeken wat de verblijfsstatus van de moeder *buiten* het huwelijk inhoudt.²⁸² Ook wordt er niet in vergelijkbare zin op de toezeggingen van de vader gevaren, maar krijgen deze betekenis in het licht van de (gewelddadige) relatie tussen ouders.²⁸³ Op basis van dat inzicht wordt aan de hand van concrete omstandigheden gekeken in hoeverre de bestaande zorgrelatie kan worden voortgezet, en zo niet, of de scheiding van het kind van de moeder ondragelijke gevolgen voor het kind in de zin van artikel 13 lid 1 sub HKOV zou hebben.²⁸⁴

Het recht op contact met beide ouders wordt in deze zaken in materiële zin verwezenlijkt. Zoals in figuur 2 is terug te zien, wordt de objectieve onmogelijkheid van terugkeer beoordeeld in samenhang met de primaire verzorgingsrelatie. De verwezenlijking van het recht op contact met beide ouders brengt in die gevallen mee dat de bestaande zorgrelatie met de primaire verzorger prevaleert, zodat de argumentatiestructuur in deze zaken strekt tot afwijzing van het teruggeleidingsverzoek. Vanuit die benadering wordt vervolgens artikel 19 IVRK geconceptualiseerd, in dien verstande dat de scheiding van de primaire verzorger geen keuze van de moeder is, maar voortvloeit uit een objectieve onmogelijkheid om terug te keren. Het zijn vervolgens de schadelijke gevolgen van de gedwongen scheiding die centraal staan bij de beoordeling of sprake is van een ondragelijke toestand als bedoeld in artikel 13 lid 1 onder b HKOV. Is dat het geval, dan wordt de het teruggeleidingsverzoek afgewezen, wat tevens maakt dat een beroep op een ernstig risico op gevaar ten overvloede is.

Het is opvallend dat onder deze kinderrechtenbenadering telkens tot een diametraal andere uitkomst wordt gekomen ten opzichte van de uitspraken waarin die weg niet is gevolgd. Waar het beperkte instrumentarium van het HKOV de gerechten bij tijd en wijle dwong tot tenenkrommende overwegingen ten aanzien van de autonomie van de moeder,

²⁸¹ Rb. Den Haag 19 maart 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:9891 onder *Weigeringsgrond ex artikel 13 lid 1 sub b van het Verdrag*; Hof Den Haag 7 april 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:9891, r.o. 5.15.

²⁸² Hof Den Haag 13 november 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:2410, r.o. 5.12.

²⁸³ Hof Den Haag 13 november 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:2410, r.o. 5.14.

²⁸⁴ Zie ook Hof Den Haag 30 april 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:893, r.o. 5.15-5.21.

lijkt een kinderrechtenbenadering geschikte handvatten te bieden om onder het HKOV wel tot uitspraken te kunnen komen waarbij de positie van de moeder en haar kind(eren) is geborgd.

6. Conclusie

In deze scriptie stond de vraag centraal in hoeverre binnen de Nederlandse rechtspraak de rechten van het kind, als bedoeld in het IVRK, inzake aan immigratie gerelateerde inkomende kinderontvoeringszaken onder de toepassing van artikel 13 lid 1 sub b HKOV worden nageleefd. Het voorgaande noopt tot een tweeledig antwoord. In het merendeel van de onderzochte uitspraken schiet die naleving tekort. Tegelijkertijd laat het jurisprudentieonderzoek zien dat een kinderrechtenbenadering binnen het bestaande kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV aanknopingspunten biedt om in ieder geval de veiligheid van vrouwen en kinderen te kunnen waarborgen.

De rechtspraak is aan de hand van een viertal kinderrechten onderzocht. Het belang van het kind blijft in een aanzienlijk deel van de uitspraken buiten de beoordeling van het teruggeleidingsverzoek, of wordt geacht reeds in het verdragsmechanisme besloten te liggen. Van de procedurele conceptualisering die artikel 3 lid 1 IVRK vergt, is nagenoeg geen sprake. Het hoorrecht blijkt weinig meer dan een formaliteit: de mening van het kind werkt zelden kenbaar door in de beoordeling, terwijl zij juist instrumenteel is om de zorgrelatie en het gevaarsbegrip vanuit het perspectief van het kind van substantie te voorzien. Op enkele recentere uitspraken na, komt het recht op contact met beide ouders en het recht op bescherming tegen geweld komen in de dominante argumentatiestructuur evenmin tot hun recht, nu de zorgrelatie met de primaire verzorger onbesproken blijft en geweldsverweren op bewijsrechtelijke gronden worden verworpen.

Deze rechterlijke praktijk staat niet op zichzelf, maar is in belangrijke mate terug te voeren op de constructie van het Verdrag. Het HKOV berust op een achterhaald ontvoeringsparadigma, terwijl de hedendaagse meenemende ouder veelal een primair verzorgende moeder is, niet zelden op de vlucht voor geweld in de intieme sfeer. Door de restrictieve uitleg van artikel 13 lid 1 sub b HKOV en het ongerechtvaardigde vertrouwen in beschermingsmaatregelen, blijft deze groep goeddeels onbeschermd tegen huiselijk geweld. De immigratierechtelijke component in kinderontvoeringszaken versterkt deze dynamiek: de status quo waarop het Verdrag stuurde, is door toedoen van het

immigratierecht verleden tijd, nu de moeder buiten de band van het huwelijk niet kan terugkeren naar het land van de gewone verblijfplaats. Een verplichte terugkeer plaatst haar dan voor de keuze tussen een scheiding van haar kind en de voortzetting van een – mogelijk gewelddadig – huwelijk waaraan zij juist trachtte te ontkomen. Het Verdrag biedt tegen deze dynamiek geen bescherming, maar bestendigt de verblijfsrechtelijke afhankelijkheid en verstevigt daarmee op geïnstitutionaliseerde wijze de machtspositie van de achterblijvende ouder.

Voor de verhouding tussen het recht op contact met beide ouders en het recht op bescherming tegen geweld volgt uit het onderzoek dat deze rechten niet tegenover elkaar staan, maar met elkaar verweven zijn. Nu immigratierechtelijke restricties het contact met beide ouders per definitie beperken, dient het contactrecht te worden geconcretiseerd langs de lijnen van de bestaande zorgrelatie: contact met de primaire verzorger geniet dan ook de voorkeur. Artikel 19 IVRK vergt vervolgens dat geweldsmeldingen inhoudelijk worden onderzocht, dat de effectiviteit van beschermingsmaatregelen wordt nagegaan, en dat ook een gedwongen scheiding van de primaire verzorger in het kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV tot een ondraaglijke situatie voor het kind kan leiden.

Deze benadering wordt zichtbaar in recente uitspraken van de nationale gerechten. Daar wordt een beroep op verblijfsrechtelijke problematiek in land het van herkomst niet simpelweg om bewijsrechtelijke gronden verworpen, maar doet de rechter daadwerkelijk onderzoek naar de verblijfsstatus van de moeder *buiten* het huwelijk, in het schijnsel van de vraag in hoeverre de bestaande zorgrelatie met het kind kan worden voortgezet. Indien dat antwoord ontkennend luidt, dan wordt aangenomen dat er sprake is van een objectieve onmogelijkheid van terugkeer. De scheiding van het kind en de moeder bij een verplichte terugkeer kan derhalve niet op het conto van de moeder geschreven worden. Dit staat toe dat in het kader van artikel 13 lid 1 sub b HKOV wordt onderzocht in hoeverre de gevolgen van de gedwongen scheiding kunnen accumuleren tot een ondraaglijke toestand voor het kind.

De slotsom luidt dan ook dat de rechten van het kind in de onderzochte rechtspraak onvoldoende worden nageleefd, en dat dit mede het gevolg is van een Verdrag dat geen rekenschap geeft van de wijze waarop het immigratierecht de verhoudingen binnen het gezin doorkruist. Niettemin kan een kinderrechtenbenadering voldoende handvatten bieden om in ieder geval de veiligheid van vrouwen en hun kinderen te waarborgen,

zonder dat het teruggeleidingsmechanisme wordt ondermijnd. Daarbij kan een zeker inzicht in de dynamiek tussen immigratierechtelijke systemen en het HKOV geen kwaad, nu in die interactie vrouwen en kinderen tussen wal en schip geraten. Hopelijk draagt deze scriptie daar aan bij, zodat het Verdrag ook in het huidige tijdsgewricht kan doen waarvoor het in 1980 het licht zag: kinderen beschermen.

Literatuurlijst

Antognini 2014

A. Antognini, 'Family Unity Revisited: Divorce, Separation, and Death in Immigration Law', *South Carolina Law Review* (66) 2014/1, p. 1-60.

Beaumont & McEleavy 1999

P. Beaumont & P.E. McEleavy, *The Hague Convention on international child abduction*, Oxford: Oxford University Press 1999.

Bruch 2011

C. Bruch, 'The Promises and Perils of a Protocol to the 1980 Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction', in: A. Büchler & M. Müller-Chen (red.), *Private Law: national, global, comparative: Festschrift für Ingeborg Schwenzer zum 60. Geburtstag*, Bern: Stämpfli, p. 237-249.

Van Bueren 1995

G. van Bueren, *The International Law on the Rights of the Child*, Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers 1995.

Bureau Liaisonrechter 2023

Het Bureau Liaisonrechter Internationale Kinderbescherming, *Verslag over de periode 1 januari 2023 – 31 december 2023*, Rechtbank Den Haag Team familie en internationale kinderbescherming 2016 (niet gepubliceerd).

Bureau Liaisonrechter 2024

Het Bureau Liaisonrechter Internationale Kinderbescherming, *Verslag over de periode 1 januari 2024 – 31 december 2024*, Rechtbank Den Haag Team familie en internationale kinderbescherming 2016 (niet gepubliceerd).

Christou & Kofman 2022

A. Christou & E. Kofman, *Gender and Migration*, IMISCOE Research Series, Cham: Springer 2022.

Doek 2006

J. Doek, 'Article 9: The Right Not to Be Separated From His or Her Parents', in: André Alen e.a. (red.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff: Leiden 2006.

Dyer 1978

A. Dyer, Questionnaire and Report on international child abduction by one parent, Preliminary document no. 1 of August 1978, in: Hague Conference on private international law, *Actes et documents de la Quatorzième session 6 au 25 octobre 1980. Tome III. Enlèvement d'enfants. Child abduction*, Bureau Permanent de la Conférence. Imprimerie Nationale: Den Haag 1982, p. 9-60.

Eekelaar 2015

J. Eekelaar, 'The Role of the Best Interests Principle in Decisions Affecting Children and Decisions about Children', *International Journal of Children's Rights* (23) 2015/1, p. 3-26.

Eekelaar & Tobin 2019

J. Eekelaar & J. Tobin, 'The Best Interests of the Child', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 73-107.

Emery 2016

R.E. Emery, *One Childhood. A Parenting Plan to last a Lifetime*, New York: Avery 2016.

Europees Parlement 2024

Europees Parlement, *The implementation of the Hague Convention of 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction in the EU Member States*, PE 759.359, Brussel: Europees Parlement 2024.

Florescu 2025

A.S. Florescu, *Migration, abduction and children's rights: the relevance of children's rights and the European supranational system to child abduction cases with immigration component* (diss. Leiden), Leiden University 2025.

M. Freeman 2000

M. Freeman, 'Rights of Custody and Access under the Hague Child Abduction Convention- A Questionable Result', *Cal. W. Int'l LJ* (31) 2000/1, p. 39-52.

M.D.A. Freeman 1994

M.D.A. Freeman, 'Whither Children: Protection, Participation, Autonomy', *Manitoba Law Journal* (22) 1994/3, p. 307-322.

M.D.A. Freeman 2007

M.D.A. Freeman, 'Why It Remains Important to Take Children's Rights Seriously', *International Journal of Children's Rights* (15) 2007/1, p. 5-23.

Guide to Good Practice 2020 (VI)

Guide to Good Practice under the Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part VI: Article 13(1)(b), Den Haag: Hague Conference on Private International Law 2020.

Hale 2017

B. Hale, 'Taking Flight – Domestic Violence and Child Abduction', *Current Legal Problems* (70) 2017/1, p. 3-16.

Hamid 2020

A.G. Hamid, 'Determination of a Child's Habitual Residence in International Child Abduction Cases: Charting the way towards Harmonization', *IIUM Law Journal* (28) 2020/2, p. 480-501.

Hart 1992

R. Hart, *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*, Innocenti Essays no. 4, UNICEF: Florence 1992.

Van Hof & Kruger

T. van Hof & T. Kruger, 'Separation from the Abducting Parent and the Best Interests of the Child: A Comparative Analysis of Case Law in Belgium, France and Switzerland', *Netherlands International Law Review* (65) 2018, p. 131-153.

Kaye 1999

M. Kaye, 'The Hague Convention and the Flight from Domestic Violence: How Women and Children are Being Returned by Coach and Four', *International Journal of Law, Policy and the Family* (13) 1999/2, p. 191-212.

Kilkelly 2016

U. Kilkelly, 'The Best Interests of the Child: A Gateway to Children's Rights?', in: E.E. Sutherland & L.-A. Barnes Macfarlane (red.), *Implementing Article 3 of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Best Interests, Welfare and Well-being*, Cambridge: Cambridge University Press 2016, p. 51-66.

Kostense, De Jong & Nieuwboer 2025

L. Kostense, S. de Jong & R. Nieuwboer, 'Tussen werkelijkheid en weergave. Een vergelijking van de rechtswetenschappelijke methoden van rechtspraakonderzoek via rechtspraak.nl en dossieronderzoek bij gerechtelijke instanties', *NJB* 2025/31, p. 2590-2598.

Van Krieken 2005

R. van Krieken, 'The 'Best Interests of the Child' and Parental Separation: on the 'Civilizing of Parents'', *MLR* (68) 2005/1, p. 25-48.

Lansdown 2005

G. Lansdown, *The evolving capacities of the child*, UNICEF Innocenti Research Centre, Giuntina: Florence 2005.

Lindhorst & Edleson 2012

T. Lindhorst, J.F. Edleson, *Battered Women, Their Children, and International Law : The Unintended Consequences of the Hague Child Abduction Convention*, Boston: Northeastern University Press 2012.

Lowe & Stephens 2023

N. Lowe & V. Stephens, *Global Report – Statistical study of applications made in 2021 under the 1980 Child Abduction Convention* (HCCH), oktober 2023.

Lundy 2007

L. Lundy, ' 'Voice' Is Not Enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child', *British Educational Research Journal* (33) 2007/6, p. 927-942.

Lundy, Tobin & Parkes 2019

L. Lundy, J. Tobin & A. Parkes, 'The Right to Respect for the Views of the Child', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 397-434.

Lünnemann & Lünnemann 2024

K. Lünnemann & M. Lünnemann, *Als contact niet vanzelfsprekend is na scheiding*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2024.

Mol & Kruger 2018

C. Mol & T. Kruger, 'International Child Abduction and the Best Interests of the Child: An Analysis of Judicial Reasoning in Two Jurisdictions', *Journal of Private International Law* (14) 2018/3, p. 421-454.

Momoh 2019

O. Momoh, 'The interpretation and application of Article 13(1) b) of the Hague Child Abduction Convention in cases involving domestic violence: Revisiting X v Latvia and the principle of "effective examination" ', *Journal of Private International Law* (15) 2019/3, p. 626-657.

Movisie 2023

Movisie, *Factsheet (Ex-)Partnergeweld*, Utrecht: Movisie 2023.

OECD 2025

OECD, *International Migration Outlook 2025*, Parijs: OECD Publishing 2025.

Pérez-Vera 1980

E. Pérez-Vera, 'Preliminary draft Convention on the civil aspects of international child abduction, adopted by the Special Commission, and Report by Elisa Pérez-Vera (Preliminary document no. 6 of May 1980)', in: Hague Conference on private international law, *Actes et documents de la Quatorzième session 6 au 25 octobre 1980. Tome III. Enlèvement d'enfants. Child abduction*, Bureau Permanent de la Conférence. Den Haag: Imprimerie Nationale 1982, p. 166-214.

Pérez-Vera 1981

E. Pérez-Vera, 'Explanatory Report by Elisa Pérez-Vera', april 1981, in: Hague Conference on private international law, *Actes et documents de la Quatorzième session 6 au 25 octobre 1980. Tome III. Enlèvement d'enfants. Child abduction*, Bureau Permanent de la Conférence. Den Haag: Imprimerie Nationale 1982, p. 426-476.

Pobjoy & Tobin 2019

J.M. Pobjoy & J. Tobin, 'Article 10. The Right to Family Reunification', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 343-369.

Pretelli 2021

I. Pretelli, 'Three Patterns, One Law: Plea for a Reinterpretation of the Hague Child

Abduction Convention to Protect Children from Exposure to Sexism Misogyny and Violence Against Women', in: M. Pfeiffer e.a. (red.), *Liber Amicorum Monika Pauknerová*, Strašnice: Wolters Kluwer CR 2021, p. 363-393.

Punselie 2012

E.C.C. Punselie, 'Kinderontvoering en gewone verblijfplaats', *FJR* 2012/14, p. 35.

Raad van Europa 2011

Raad van Europa, Committee on Migration, Refugees and Population, *Protecting migrant women in the labour market (Doc. 12549)*, 2011.

Rap & Florescu 2020

S. Rap & S. Florescu, 'Do the views of the child matter? Het horen van jonge kinderen in de internationale kinderontvoeringsprocedure en de asielpprocedure in Nederland', in: M. Bruning, K. Klep & L. Punselie (red.), *De invloed van 30 jaar Kinderrechtenverdrag in Nederland. Perspectieven voor de rechtspraak*, Deventer: Kluwer 2020, p. 157-174.

Reece 2015

H. Reece, 'Michael Freeman and Domestic Violence', in: A. Diduck, N. Peleg & H. Reece (red.), *Law in Society: Reflections on Children, Family, Culture and Philosophy : Essays in Honour of Michael Freeman*, Leiden: Brill Nijhoff 2015, p. 309-329.

Ruitenbergh 2015

G. Ruitenbergh, *De toepassing van het Haags Kinderontvoeringsverdrag in Nederland en het belang van het kind* (diss. Amsterdam VU), Den Haag: BJu 2015.

Ruitenbergh 2022

G. Ruitenbergh, 'Ontvoerd ... of toch niet? Toepassing van artikel 3 Haags Kinderontvoeringsverdrag door de Nederlandse rechter', *FJR* 2022/47, p. 236-242.

Ruitenbergh 2024

Ruitenbergh, 'Lichamelijk of geestelijk gevaar; ondraaglijke toestand', in S.F.M. Wortmann (red.), *GS Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Ruitenbergh e.a. 2024

G. Ruitenbergh e.a., 'De weigeringsgronden voor de teruggeleiding van een ontvoerd kind', in: F. Ibili (red.), *Handboek internationale kinderontvoering (Recht en Praktijk nr. PFR6)*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 117-156.

Rutten & Van Duijvenbode 2024

S.W.E. Rutten & N. van Duijvenbode, 'Wanneer is sprake van internationale kinderontvoering?', in: F. Ibili (red.), *Handboek internationale kinderontvoering (Recht en Praktijk nr. PFR6)*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 21-44.

Schuz 2001

R. Schuz, 'Habitual residence of children under the Hague Child Abduction Convention - theory and practice', *Child and Family Law Quarterly* (13) 2001/1, p. 1-23.

Schuz 2013

R. Schuz, *The Hague Child Abduction Convention: a critical analysis*, Oxford: Hart Publishing 2013.

Schuz 2015

R. Schuz, 'Thirty Years of the Hague Abduction Convention: A Children's Rights Perspective', in A. Diduck, N. Peleg & H. Reece (red.), *Law in Society: Reflections on Children, Family, Culture and Philosophy: Essays in Honour of Michael Freeman*, Leiden: Brill Nijhoff 2015, p. 607-633.

Schuz & Weiner 2023

R. Schuz & M. Weiner, 'A mistake waiting to happen: the failure to correct the Guide to Good Practice on Article 13(1)(b)', *IFL* 2020, p. 87-93.

Segrave 2018

M. Segrave, 'Temporary migration and family violence: the borders of coercive control', in: K.F. Gibbon e.a. (red.), *Intimate Partner Violence, Risk and Security: Securing Women's Lives in a Global World*, Abingdon Oxon: Routledge 2018, p. 126-141.

Silberman 2000

L. Silberman, 'The Hague Child Abduction Convention Turns Twenty: Gender Politics and Other Issues' *JILP* 2000/1, p. 221-250,

Strikwerda 1997

L. Strikwerda, *Inleiding tot het Nederlandse internationaal privaatrecht*, Groningen: Wolters-Noordhoff 1997.

Shetty & Edleson 2005

S. Shetty & J.L. Edleson, 'Adult Domestic Violence in Cases of International Parental Child Abduction', *Violence Against Women* (11) 2004/1, p. 115-138.

Stark 2023

E. Stark, *Children of Coercive Control*, New York: Oxford University Press 2023.

Tobin & Cashmore 2019a

J. Tobin & J. Cashmore, 'Article 9. The Right Not to Be Separated from Parents', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 307-342

Tobin & Cashmore 2019b

J. Tobin & J. Cashmore, 'Article 19. The Right to Protection against All Forms of Violence', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 687-724.

Tobin, Lowe & Luke 2019

J. Tobin, N. Lowe & E. Luke, 'Article 11. Protection against the Illicit Transfer and Non-Return of Children Abroad', in: J. Tobin (red.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press 2019, p. 370-397.

Todres 2019

T.J. Todres, 'Violence, Exploitation, and the Rights of the Child', in: U. Kilkelly & T. Liefaard (red.), *International Human Rights of Children*, New York: Springer 2019, p. 215-239.

Trimmings & Momoh 2021

K. Trimmings & Onyója Momoh, 'Intersection between Domestic Violence and International Parental Child Abduction: Protection of Abducting Mothers in Return Proceedings', *International Journal of Law, Policy and the Family* (35) 2021/1, p. 1-19.

Trimmings, Momoh & Kalaitsoglou 2023

K. Trimmings, Onyója Momoh & Konstantina Kalaitsoglou, 'The Interplay between the 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction and Domestic Violence', *Laws* (12) 2023/5, 78.

UN Human Rights Council 2023

United Nations Human Rights Council, *Custody, violence against women and violence against children. Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences, Reem Alsalem*, UN Doc. A/HRC/53/36, Genève: United Nations 2023.

Van Teeffelen 2014

P.A.J.Th. van Teeffelen, 'De verhouding tussen het Haagse Kinderontvoeringsverdrag en artikel 8 EVRM', *EB* 2014/12, p. 23-27.

Vesneski, Lindhorst & Edleson 2011

W.M. Vesneski, T. Lindhorst, J.F. Edleson, 'U.S. Judicial Implementation of the Hague Convention in Cases Alleging Domestic Violence', *Juvenile and Family Court Journal* (62) 2011/2, p. 1-21.

Vivatvaraphol 2009

T. Vivatvaraphol, 'Back to basics: Determining a child's habitual residence in international child abduction cases under the Hague Convention', *Fordham L. Rev.* 77, p. 3325-3372.

Weiner 2000

M.H. Weiner, 'International Child Abduction and the Escape from Domestic Violence', *Fordham L. Rev.* (69) 2000/2, p. 593-706.

Weiner 2003

M.H. Weiner, 'The potential and challenges of transnational litigation for feminist concerned about domestic violence here and abroad', *Journal of Gender, Social Policy & the Law* (11) 2003/2, p. 749-800.

Weiner 2019

M.H. Weiner, 'The Article 13(b) Guide to Good Practice', *Domestic Violence Report* (25) 2019/1, p. 20-23.

Weiner 2020

M.H. Weiner, 'Hague Convention Article 13(b) Guide to Good Practice: Addendum to Weiner's Commentary', *Domestic Violence Report* (25) 2020/5, p. 93-94.

Jurisprudentie

JURISPRUDENTIE EHRM & HVJEU

Hof van Justitie Europese Unie

HvJ EU 2 april 2009, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225.

HvJ EU 22 december 2010, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829.

HvJ EU 8 maart 2011, C-34/09, ECLI:EU:C:2011:124 (*Ruiz Zambrano*).

HvJ EU 10 mei 2017, C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354 (*Chavez-Vilchez e.a.*).

HvJ EU 8 juni 2017, C-111/17 PPU, ECLI:EU:C:2017:436.

INTERNATIONALE JURISPRUDENTIE

Canada

Supreme Court of Canada 20 april 2018, *Office of the Children's Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, [2018] 1 S.C.R. 398.

Verenigde Staten van Amerika

Friedrich v. Friedrich, 983 F.2d 1396 (6th Cir. 1993).

Mozes v. Mozes, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001).

Abbott v. Abbott, 130 S. Ct. 1983 (2010).

NATIONALE JURISPRUDENTIE

Hoge Raad

HR 20 januari 2006, ECLI:NL:PHR:2006:AU4795, NJ 2006/545.

HR 20 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AY7937, NJ 2007/384.

HR 17 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ4833, NJ 2012/311.

HR 15 oktober 2021, ECLI:NL:HR:2021:1513, NJ 2021/336.

VIEWS VN-KINDERRECHTENCOMITÉ

VN-Kinderrechtencomité 27 september 2018, nr. 12/2017 (*C.E. v. Belgium*).

VN-Kinderrechtencomité 3 februari 2020, nr. 30/2017 (*N.R. v. Paraguay*).

VN-Kinderrechtencomité 20 juni 2022, nr. 121/2020 (*N.E.R.Á. on behalf of J.M. v. Chile*).

BIJLAGE I

Het jurisprudentieonderzoek beslaat de volgende uitspraken.

Gerechtshoven

Hof Den Haag 22 februari 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BV7607.

Hof Den Haag 27 juni 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9796.

Hof Den Haag 24 juli 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:3225.

Hof Den Haag 15 september 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:1738.

Hof Den Haag 28 december 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2756.

Hof Den Haag 19 december 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:2535.

Hof Den Haag 20 april 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:893.

Hof Den Haag 3 december 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2350.

Hof Den Haag 7 juli 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:1361.

Hof Den Haag 13 november 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:2410.

Hof Den Haag 7 mei 2026, ECLI:NL:GHDHA:2026:1767.

Rechtbanken

Rb. Den Haag 19 december 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:19047.

Rb. Den Haag 15 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:1640.

Rb. Den Haag 26 juni 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:6400.

Rb. Den Haag 7 oktober 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:16125.

Rb. Den Haag 28 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:18450.

Rb. Den Haag 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:18463.

Rb. Den Haag 19 maart 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:3865.

Rb. Den Haag 8 augustus 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:12688.

Rb. Den Haag 17 oktober 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:17307.

Rb. Den Haag 20 mei 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:9894.

Rb. Den Haag 14 augustus 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:9894.

Rb. Den Haag 19 maart 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:9891.